
ТЕМА II

4. БЕОГРАДСКО ОГЛЕДАЊЕ: КРАТКА ПРИЧА

Теодора Вучковић, Кућа на води,
Земунска гимназија, Београд
Ментор: др Војислав Клачар

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

НА ЧАЈАНЦИ КОД ВАЈЛДА: НИХИЛИСТИЧКА РАСПРАВА

Прва наџрада 4. БЕОГРАДСКОГ ОГЛЕДАЊА

Очи Лорда Хенрија Вотона светлуцају загонетним сјајем док се журним кораком примичем његовом столу, заобилазећи даме са раскошним лепезама и наочите мушкарце озбиљног изгледа. Кроз дим његове цигарете чини ми се да видим како му се крајеви усана извијају у циничан осмех.

"Међувременске турбуленције", мрмљам готово посрамљено у одговор на његову нему примедбу и седам наспрам њега.

„Кашњење је одраз неодговорности и непоштовања", смеши се он са поругом у гласу. Гледам га испод ока док батлер приноси чај.

„Понављаш моје речи", одговарам напослетку смркнуто.

„Да ли то значи да их повлачиш?"

„Наравно да не, али..."

„Али?"

Фрустрирани уздах отима ми се из груди. Он се смеје.

„Људи су тако интересантна бића", наставља, машући вагнеровски упаљеном цигаретом од које је атмосфера болесно загушљива. „Имају ту моћ да никад ни за шта нису криви. И увек су у праву. Чак и када нису, они пронађу начин да буду!"

Игноришем његов мали тријумф: „Да ниси видео Базила у скороје време?"

Покушај промене теме разговора је трапава и провидан, али овога пута, на моје олакшање, он се чини спремним да пређе преко тога уз благо одмахивање главом и пригушен кикот.

„Не памтим када сам последњи пут видео нашег драгог сликара. Дешавало се и раније да нестане, али никад није био одсутан оволико дуго. Ни Доријан, изгледа, не зна ништа више од мене. Драги Базил је у потпуности запоставио своје пријатеље. То је крајње неодговорно с његове стране."

Увежбаним покретом приноси цигарету уснама, увлачи дим и испушта га кроз уста. Освета је подла, али елегантна. Облак дима не

запахне ме посред лица, већ пролази постранце, али је ипак усмерен довољно прецизно да ме очи запекну. Кашљем.

„Налазим да је цигарета оличење савршеног ужитка”, каже нон-шалантно. Очи, налик на мачје, играју му враголасто. Фиксира их на мом лицу.

„Чини ми се да ти читав свој живот подређујеш уживањима, Хари”, узвраћам с прекором када коначно повратим дах.

„Истина! Уживање је једино што овај мучан, досадан живот чини иоле подношљивим. Ради њега једино и вреди живети. Ја сам се у потпуности посветио уживањима. Пажљиво их изучавам, штавише. И Доријан дели моје мишљење. Треба да чујеш шта он има да каже о томе! Он је у свом хедонизму отишао још даље од мене...”

„Ја мислим, Хари, да је Доријан, у ствари, дубоко несрећан.”

„Бесмислица! Доријан нема ама баш никаквог разлога да буде несрећан. Напротив - он поседује једине две ствари које у животу збиља вреди поседовати: младост и лепоту. Цео свет је његов. Бити несрећан у младости је апсурдно! Када је човек млад, његов поглед усмерен је на будућност. Он још увек нема прошлост иза себе на коју би се осврнуо или над којом би проливао сузе. Човек је само у старости несрећан, и то увек из једног од два могућа разлога: он пати због онога што је у младости учинио, или пак за оним што није.”

„Не могу се сложити с тобом, Хари. Младост није увек тако безбрижна и бајковита каквом је ти представљаш. Уме да буде и свирепа и болна. У времену из којег ја долазим, најтеже је бити млад и очувати младост у себи. Млади људи су под непрестаним притиском са свих страна, а ипак пуни полета и животне енергије која је њиховим годинама природно својствена. Њихове чежње су неизмерне, жеље велике, а очекивања – још већа. Њихови снови и наде сударају се са суровом реалношћу и због тога су већином неостварљиви. Није све, како многи кажу, лако кад си млад. Прочитала сам нешто о томе недавно у једној фантастичној књизи – у младости, каже, ране брже зацељују, али јаче боле. И то је истина, Хари. Трновит је пут одрастања, а искушења су снажна и на сваком кораку...”

„Ја обожавам искушења! Искушења доносе узбуђење и разбијају монотонију живота. С њима у пару увек је и она слатка краткотрајна неизвесност, присутна тек толико да човеку заголица машту и покрене оно судбоносно питање А шта ако...?, након којег је одговор брз и очигледан – препустити се.”

„Препустити се?!”

„Та наравно! Једини исправан одговор на искушење јесте управо прихватити га оберучке и примити све што оно нуди.”

„Али у том случају, не остаје простора за усавршавање, за напредак! Искушења су та која нас челиче, која нас бресе. Она обликују нашу личност. Па сам Черчил је рекао...”

ОГЛЕДАЛО

„А ко би тај уважени господин Черчил могао бити?“

„Ох, Хари, свет твога времена тек треба да чује за њега! Черчил је један од највећих умова...“

„Ако је тако, молим те да га више не спомињеш! Не могу да поднесем да слушам о даровитим и интелигентним људима. То чини да се осећам инфериорно.“

„Не буди такав нарцис, Хари! Треба да чујеш ово што хоћу да ти кажем. Черчил је једном рекао да је напредовати исто што и мењати се, а да је бити савршен исто што и мењати се често. Непрестано размишљао о томе. Чини ми се као да је тај човек у две реченице објаснио тајну живота!“

„Тајну живота, ни мање ни више!“, смеје се он. „Сада се ја не могу сложити с тобом, драга моја. Приступ животу уваженог господина Черчила тако је жалосно погрешан! Он живот узима преозбиљно. Само човечанство себе узима превише озбиљно. То је грех који је наследио свет. Да је прачовек умео да се смеје...“

„Знам, знам – историја би пошла другим током. Увек то говориш. Али ја мислим да је човек некада умео да се смеје, само је временом заборавио како. Људи мога доба више се уопште не смеју, Хари, и то ме озбиљно плаши. Сви су усредсређени само на негативно, а склони су једино осуђивању и изругивању оних малобројних оптимистичних душа. Понекад се осетим као да је бити срећан непожељна ствар – људи не воле да виде осмех на туђим лицима. Мисле да тај осмех некако угрожава њих саме.“

„И опљачкани који се насмеши од лопова нешто украде...“

„Молим?“

„Шекспир“, одмахује руком. „И ниси у праву – човек се никада није смејао. Да јесте, он себе не би називао савременим. Не постоји савремени човек. То је само термин којим људи у свакој епохи себи дају за право да се осећају супериорним у односу на своје претходнике, као да будућност сама по себи доноси искључиво напредак. И пећински човек је за сопствена поимања био најсавременије биће – и ко смо ми да му противуречимо? У својој савремености нисмо се удаљили ни за педаљ од њега.“

„Како си ти пун парадокса, Хари! До малопре си ми говорио о уживањима и лепоти младости, а сада се дотичеш најмрачнијих филозофских питања над којима би здрав човек сместа пао у егзистенцијалну кризу. Изнова ме одушевљаваш, Хари, али понекад те се и плашим. У теби чује један тврдоглави хедониста и непоправљиви нихилиста.“

„Ја обожавам парадоксе! У њима изнова проналазим одговор на многа питања. Можда и јесам нихилиста, као што кажеш. Као и сам живот, парадокси стреме бесмислу у којем се све апсолутно поништава. Природне науке поткрепљују ову теорију – негативне и позитивне вредности срећу се у једној мртвој тачки, а то је нула. Нула је еквивалентна Ничему, а за човека то Ништа

ОГЛЕДАЛО

представља управо смрт. И то је заиста истина, све до последње речи; баш сам о томе слушао пре неки дан од једног свог пријатеља математичара.”

„Не сумњам да јеси, али сада бих већ морала да кренем. Повратак у будућност уме да потраје, а ионако се не бих усудила да се с тобом упустим у расправу о математици – на том пољу нисмо ауторитет ни ја, а ни ти.”

Устајем и осврћем се по богато осветљеној просторији пуној званица, отмених и ексцентричних људи у маси која непрестано таласа и покреће се. У том мору лажних осмеха, скуких одела и фине чипке једна прилика одудара од блештаве једноличности и запада ми за око. У усамљеном углу просторије, за малим столом на којем нема послужења, седи старији господин тужног изгледа. Његов сетан поглед лута по присутнима. У први мах не успевам да га препознам.

„Ко је оно, Хари?”

„Онај господин што седи сам? Зар је могуће да не знаш! Па то је наш домаћин.”

„Домаћин?”

„Господин Оскар Вајлд.”

„Немогуће! Погледај га. Он изгледа болесно.” У тај мах јави ми се једна мисао. „У којој смо ми години, Хари?”

„Хиљаду осамсто деведесет деветој. Зашто?”

Бацам још један поглед на усамљеног генија и тужно климам главом. „Он пати од менингитиса, Хари. Њему није још дуго остало...”

„То би била велика штета. Ценим да је јако популаран. Он приређује ове чајанке. Нико га заиста не познаје, у ствари. Никад ни са ким не разговара, вазда седи сам и само посматра свет око себе. Нико га и не примећује. Људи само кажу: „Идемо на чајанку код господина Вајлда.” Долазе и одлазе, а нико никад не пита за свог мистериозног домаћина.”

Ова последња изјава измамљује ми осмех на лице. „Је ли то могуће, Хари?” Смејем се. „Па он је као Велики Гетсби!”

„Као ко?”

„Заборави. Можда га једног дана и сам будеш доживео. Могу ти и ја испричати, уосталом, ако баш желиш. Али то је већ прича за неки други пут...”

Ана Ефендић

IX гимназија Михаило Петровић Алас, Београд
Ментор: проф. Наташа Марковић Атар

(NE)MOĆ

Druga nagrada 4. BEOGRADSKOG OGLEDANJA

Sunce se lenjo izdizalo iznad brda, plaveći šumu svetlošću i kupajuću je u lepoti jutra. U pećini, vešto skrivenoj, svetlo se oprezno probijalo, i jedan maleni zrak zastade na nežnoj, vučjoj njušci. Štene lagano podiže šapu, pospano mašući njome ispred još zatvorenih očiju. U tom času, nadvijajući se nad usnulim mladunčetom, senka se tiho ušunja u skrovište.

„Ustani!”, mlad ženski glas prolomi se kroz pećinu, činilo se, toliko glasan da se kamenje počelo odvaljivati od zidova.

„Se-sestro?”, gotovo bebači, muški glas pospano je oslovi. Ona mu samo udeli pogled, besan i preteći, kakav je oduvek bio. Glavom pokaza na otvor njihove male pećine, govorećimu da je prati, pre nego što je i sama izašla. On proguta knedlu u grlu pre nego što krenu za njom. Retko je izlazio napolje.

Uhvativši korak sa njom, odluči da pita ono što ga je kopkalo:

„Lupa?”

Osmotri je, iščekujući sa strahom njen u reakciju. Kada je ne dobi, odluči da postavi pitanje:

„Kuda idemo?”

Pogleda je nesigurno, pitajući se da li je trebalo jednostavno da drži njušku začepljenu.

„Danas ćeš naučiti da loviš”, reče, ne pridajući joj izjavi nimalo važnosti koju je nosila.

„Jedva čekam!”, mališan uzbuđeno uzviknu uz širok osmeh. „Ali šta je lov?” Na ovo Lupa zasta, iznervirano odmahujući glavom. Zaželi da mu objasni, ali u tom času ona uoči mladog belog zeca u blizini. Nasmeši se. Zašto bi mu objašnjavala osnove kada ih može sam naučiti.

„Saznaćeš”, prošaputa, smešeći se zlokobno. „Prišunaj se tom zecu”, naredi. Blago ga gurnu napred, ali njegove šape ostaše ukopane u zemlji, okovane strahom. Male kandže behu zarivene u tlo pod njim.

„A-ali kako?”, nesigurno je pogleda, strahujući daleko više od njenog odgovora nego od datog zadatka.

„Bilo kako!”, zareža – njegov kukavičluk već počeo da je nervira.

„U redu, u redu.”

On uplašeno odskoči dalje od nje. Duboko udahnu i polako priđe zecu. Bela životinja je bila čak mlađa od njega, i nije ni primetila kada joj je prišao.

„Zdravo.” Mladi vuk se nasmeši. Zečić se polako okrenu ka njemu, i videvši predatora iza sebe, odskoči u najbliži žbun.

„Čekaj! Nemoj da bežiš.” Pričao je žbunu, pošto nije znao gde je stvorenje pobeglo.

„Zašto bih to uradio? Ti si vuk!”, uzviknu iz i dalje neotkrivenog skrovišta. „Vukovi jedu zečeve.”

Mladunac promisli malo pre nego što mu se obrati opet:

„Ali da sam želeo da te pojedem, ne misliš li da bih to uradio pre nego što si me primetio?” Blago se nasmeši.

„Moguće...”, zečić prošapta za sebe. „Ali možda je sve ovo deo tvog plana!” Lišće je šuštalo, lagano se njišući dok je govorio.

„A možda ovaj vuk samo želi da ti pride?” Mališa se ponovo nasmeši.

„Da! Da bi me pojeo!”, uzviknu uplašeno.

„Molim te, izađi. Obećavam da neću to uraditi. Sve što je trebalo da uradim jeste da ti se prišunjam”, objasni mu, lagano pružajući šapu ka žbunu. Zec oprezno gurnu glavu kroz listove svog zaklona, dobro zagledajući mladunče sivog krzna pre nego što je izašao pred njega.

„Ti mora da si najčudniji vuk kog sam ikada video.”

„Hvala!”, nasmešio se anđeoski. I repić mu radosno zaigra.

„To nije bio... nema veze”, zečić odmahnu šapom, skrenuvši pogled.

„Za ime očnjaka, šta on to radi?!” Lupa prošaputa u neverici, prazno zureći u... šta god da se upravo dešavalo par metara dalje.

„I dalje ne razumem zašto bi vuk želeo da priča sa svojim ručkom?”, upita ga ponovo, i dalje pažljivo osmatrajući okolinu. Shvatio je da ne mora da se plaši predatora ispred sebe.

„Ja nisam samo vuk. Imam ime, znaš?”, vučić uvređeno odgovori i ponosno podigne svoju glavicu ka nebu.

„U redu”. Životinjica belog krzna prevrnu očima. „Kako se zoveš?”

„Očnjak”. Anđeoski osmeh ponovo mu prekri lice, a njegov sivo-beli repić ritmično igraše na vetru. Njegova njuška još čežnjivo pokazivaše ka oblacima. Zec nije reagovao, pa Očnjak spusti glavu, gledajući u njegove sitne plave oči.

„Vidiš? Zato što imam...” Otvori svoje čeljusti, naglo zagrizavši vazduh ispred manjeg stvorenja.

Zečiću se oči raširiše u strahu, zureći u vuka. Ovo ga natera da se seti da predator stoji ispred njega.

„Da. Da, shvatam”, uplašeno odgovori, izmakavši se. „Samo, molim te, nemoj više nikada to da uradiš”, drhtao je dok je izgovarao ove reči.

„Dovoljno sam videla”, Lupa zareža i preteći ukopa kandže u zemlju.

U dva skoka, ona se nađe između dva čudnovata prijatelja. Narednog trenutka, njene čeljusti sklopiše se oko nežnog zečijeg vrata. Ona hladnokrvno baci krvavo telo ispred svog brata.

„Da li je to bilo toliko teško?”

„Ja... J-ja. K-kako si mogla?” Očnjak je pogleda... sa suzama u očima.

OGLEDALO

„Slušaj, mali! Oni su plen, a mi ih lovimo i jedemo. I nema ništa što možeš da uradiš kako bi to promenio. Tako mi živimo, i tako oni žive”, objasni mu, gledajući ga hladno.

Ponovo pogleda belog zeca. „Ponesi ga”, naredi i krenu.

Anja Danojlić

X gimnazija *Mihajlo Pupin*, Beograd

Mentor: prof. Ljiljana Šobić

У ТАЈАНСТВЕНИ ЧАС НА ТАЈАНСТВЕНОМ МЕСТУ

Трећа најава 4. БЕОГРАДСКОГ ОГЛЕДАЊА

Зима. Четири поподне, а напољу већ мукли мрак. Сама код куће, гледам у прадедину прашњаву лампу како се бори да надјача мрак утробе хладног дома. Језа, стара пријатељица, дошла је непозвана.

Зачух ломљавину порцеланских тањира, отварање фиоке са прибором за јело, нож како лагано клизи међу осталим виљушкама, кашикама... Затим, корак, па још један. Већ између трећег и четвртог истрчавала сам кроз стражња врата. У папучама и собном мантилу јурим кроз жбуње иза куће које води у сабласну шуму где ни сове ноћу не залазе.

Чује се само моје пригушено дахтање, изнемогло од трчања, хладноће, страха... У свој тами јурила сам бесмислено, само што даље и што брже. Чим угледах први трачак светлости тело је само лренуло за њим, као да ће ме једна новогодишња сијалица или чак улучна лампа спасити од уљеза из моје кухиње. Набасала сам на мали део ливаде уметнут међу густим дрвећем и непријатељским жбуњем, а на средини, пањ. Само пањ. Као да је говорио: „Овде и нигде више”. Било је јасно као дан, или бар јасније од измаглице из које сам избила. Наједном се видео мали зрак светлости допирући са најмањег года оскрнављеног дрвета. Малим корацима, услед изнемоглости свога бића, пришла сам непознатој искри. Свитац. Мали, безначајан, спокојан, живео је само за себе, и за сваког другог.

Одједном, хиљаду малих, великих, разјурених, хитрих, искричавих свитаца излетело је ниоткуда осветљавајући површину густо збијених јела и болних непријатељских жбунова. Хиљаде, милиони, милијарди звезда сијало је око мене у већ непознато доба дана или ноћи, на месту где ни вуци не би растрзали свој јадни плен. Лете, скачу, јуре у две хиљаде деветсто седам праваца

ОГЛЕДАЛО

и смерова, као да се и ја са њима полако одмичем од неистраженог тла ка искри најсветлијој од свих, тако златној, пуној, иако незамисливо далекој, сигурној.

Мрак. Издах, последњи. Крв већ ледена слива се низ бодеж непозваног госта у мојим леђима. Кап по кап, као стара заврнута славина, чујем како сипи над осушеном травом. То је то. Овде и никад више.

Тијана Бојовић

Х гимназија Михајло Пупин, Београд
Ментор: проф. Љиљана Ђурђевић Стојковић

ОГЛЕДАЛО

Милан Павловић, Пејзаж
Школа за дизајн Богдан Шупут,
Нови Сад
Ментор: проф. Соња Ардан

ВАПАЈ ТИШИНЕ

Похвала 4. БЕОГРАДСКОГ ОГЛЕДАЊА

I

Сјећам се да сам се те вечери кући враћао отежаним кораком, као да сам на ногама вукао сав терет овог свијета, по први пут не размишљајући о оном који ми је годинама стајао у грудима. Ваљда зато што ми више није био стран. Зато што сам га свако јутро облачио, ноћу скидао, предвече хранио и њиме се умивао. Срце ми је дамарало у мислима које су једва имале неког облика, неке боје или значења. Страхиња је ходао поред мене у обамрлој тишини. Можда је размишљао шта ће вечерати или колико ће својих јабука сутра продати.

- Што се вучеш, боли ли те нешто?

Ипак није био предан бризи о себи.

- Не боли. Мора да је до времена, тешко је – закључио сам.

Оно истина, вријеме јесте било влажно и суморно. Над насељем се још у рано јутро надвило сивило и пријетња кише у зраку, мада сам тек тада почео да осјећам по коју кап. Леден вјетар обавијао ми је тијело, па сам од хладноће већ доста и отупио. Нисам то хтио приписати осјећају губитка који ми је стезао плућа све више са сваким кораком ближе мојој улици. А знао сам да је требало. Знао сам да мрзнем одвећ цијели дан изложен шибану вјетра продавајући оно несрећно воће и ко зна шта све још, а да му леден дах дотад нисам ни осјетио. Али наставио сам да лажем себе и у ћошкове душе гурам оно најсигурније код сваког човјека – предосјећај за несрећу или болест. Да сам га прихватио, надао бих се болести. Несреће сам у животу имао довољно да бих оправдано ткао такву наду и мисао. Али Милена ми није допуштала да тако размишљам. Не тог дана, не док смо живи и несрећне године лијечимо једно другом.

- Шути, молим те. Само шути! Не знаш шта причаш... – говорила би ми док јој слушах повријеђеност у гласу. Знао сам да она зна шта говори, да је због болести и ко зна чега неоткривеног сахранила своју најближу породицу. Знао сам и био себичан, размишљао само о свом олакшању и свршетку, као да ми срце већ

ОГЛЕДАЛО

одавно није у њеним рукама, а њено у мојим. Био сам немоћан предати се када ми је душу крпила она, иако је било поноћи и зора када бих сав свој бијес, од ових година које сам горко називао животом, сваљивао на њу. Зашто ме само не пусти! Ја сам наивна будала, безгранично заљубљена у два свијета – смрт и њене руке које ме од смрти удаљавају.

Изненадни звук грмљавине пренуо ме из усковитланих мисли. Страхуња је ходао два корака испред мене жустро причајући о нечему. Бог ће га знати гдје је стигао. Ја знам да смо управо скретали поред куће нашег свештеника улазећи у улицу коју од моје дијели још само једно скретање на лијево. Мислим да никада нисам био свјеснији оронулости Лалине куће, Петрове терасе са зарђалом оградом или оног раскошног кестена над трулом дрвеном клупом. Мислим да никада нисам био свјеснији близине мог дома Стралетовој тезги и то ме је бринуло. Зашто сам одлагао долазак кући? Шта ме је чекало тамо? Да сам само знао...

II

Милену сам упознао у жеку црног рата, прије шест година, октобра 1944. Тачније, пронашао сам је. У чврстој, али тужној Бањој Луци; у бијегу због лудости или храбрости, ни данас не знам; у уској улици Соколског дома; у немирним таласима мојих потреба и слабости. И сада је видим како свом силином бјежи од двојице усташких војника, не осврћући се ни на једну секунду за собом. Танко тијело јој је под поцијепаним мушким панталонама и у њих утрпаној прљавој, некада бијелој, кошуљи која се није много разликовала од кошчатих прашњавих образа сакривених под праменовима косе скупљене под црни шешир. Изгледала је као да је прешла све војничке ровове овог свијета. А, у ствари, прешла је нешто много веће и теже. То сам сазнао оног дана када јој се душа расула на мојим њедрима, два пуна мјесеца након што ме је угледала, а ја дисао и писао о њој. Само њој и њеним пркосним сузним очима.

Тог дана, док сам припремао штампање текста испуњеног редовима побуне, очаја и љубави за овај јадни народ којем је утјеха била потребна више и од корице хљеба, она је трчала са главне жељезничке станице. Тог поподнева усташка војска слала је низ вагона нових логорских затвореника, колико сам знао, у Доњу Градину. Миленине руке и она поменула лудост или храброст тог дана су спасавале дјецу од одласка у смрт. Са станице је успјела извући десет невиних душа када је ухваћена у свом „злочину” и

ОГЛЕДАЛО

када се дала у бијег. Два мјесеца касније сазнао сам, кроз њене болне јецаје, да је то био само један од низа таквих поступака. Није радила сама, што, вјероватно, и јесте начин на који је дошла до самог логора и постала жртва тамошњег пакла и најцрње људске мисли и дјела. Постала жртва самим чином гледања тог мрака и не усуђујући се помислити шта су онда били они који су у тај мрак упадали.

- Можда би било боље када би за оно тамо постојале ријечи. Значило би бар да је људском разуму прихватљиво или обрадиво. Ово, Коста, није! Ово не може да објасни ниједан ум, ниједан, па чак ни ум крвника понаособ! А чак и да то уради, разумио би га само онај ума болесног као и његов што је! – већ је од силине љутње и немоћи почела да губи глас у дубоким дрхтајима. Чекао сам. Бићу ту када јој се зид срце и страха сруши. Бићу ту и покрићу је стрепњом од јуче и љубављу од читавог живота.

III

Али наши животи прекинути су оног часа када су нам кољена, под крвљу умрљаном логорском одјећом, дотакла оштро тло заборављене земље. Милена и ја ухваћени смо почетком наредне, 1945. године и послани у Јасеновац – пакао свјетских размјера и станиште најмучнијих људских година. Па зар човјек човјеку то да уради? Па зар смисао смислу бесмисао да подари? Милена, свако вече надао сам се да сам удахнуо посљедњи пут. Вапио сам за тим оног момента када би ми тијело, заједно са ваздухом, испуниле успомене и сјећања минулих два мјесеца који су текли као најспорије деценије, које сам осоро и са толиком горчином у устима називао животом. Тада би ми се приказивале очеве жуљевите руке и твоја одјећа с видљивим бијелим траговима брашна, које су се тако скромно и мило будили сваког јутра, изнова и изнова, како би нам обезбиједили хљеб и тада моје оштрице нагло отупљеше. Сјетио сам се пркоса тамних очију које су тако иронично сијале у оној тами и упорно дисале у мртвилу. Обузимала би ме хладноћа и само бих дрхтао под тежином проживљених година. Не знам, Милена, да ли ме је страх оживјети или проживјети их још једном. Хтио сам се само предати иако је сва моја снага и моћ одавно била у другим очима, што ти никада нисам замјерио нити рекао, јер толики дио предивних ствари увијек је носила тишина и само зато, само овај пут, волио бих да сам ти све могао рећи додиром. Ти би разумјела и ја бих зато, тако, изнова и с толиком чежњом, слао искре свега неизговореног, негдје, негде, гдје сам се надао

ОГЛЕДАЛО

да ћеш бити ти, чекајући мене. Хтио сам само одустати, Лена. Само једном, само тај пут. Али су ме упорно оживљавале мрве сјећања на трнце који су путовали мојим тијелом сваки пут када сам био на корак од посустајања и када бих неповратно клецао и падао уморним костуром на оштар бетон.

- Ти мораш побједити зло. Бог је одавно заћутао - То си била ти. Твој глас. И милион пригушених јецаја...

Срце ми је било једна стијена на коју су навирали таласи мржње и дубоке туге. Живот је стао. Сваки смисао, свака мрвица људскости нестали су. Свако мртво тијело, свако изгубљено дијете, сваки потез ножем и успутно силовање, сваки болан јаук, врисак или суза, сваки посљедњи загрљај и заборављен додир убијене мајке, сав очај, мртвило и отупљелост људска, пораз су за сваки дан што долази! Пораз су за сваку генерацију која на овом темељу настане, а срамота за сваку која на њему остане! И када зарђа посљедња нада, када се истопи раскош лажи, када горка срећа престане да кружи...Коме ћемо, Лена, ако не човјеку? Не Србину, Хрвату или Муслиману – човјеку!

Мој и животи хиљаде логораша заустављен је кочницом мучења, а начин да га покренем био је срећа коју, засигурно, нико није имао у рукама изопаченог нацистичког ума. Да сам само, и даље, могао, у рано јутро, чути очев храпав глас како ми изговара име и тешком руком додирује њежно по коси, онолико колико је он умио и знао. Да сам само могао остати у времену прљавих руку од пијеска и блата оближњег игралишта, а не крви једног народа. Да сам само могао дисати слободно и бити слободан... Да сам само могао сваки дјечији осмијех да вратим и сваку бол утишам, старијем да кажем „оставите камење, раку и ране, Ваше је да причате приче оној дјеци“, теби да кажем „остави, твоје је да нам чуваш дјецу“. Да сам само могао вољети своје и живјети на свом, своју вјеру, своје коријење и свој народ без да ми то читав низ година и деценија отимају. Да сам само могао...И да тај Бог само није заћутао...

IV

Кроз маглу видим њену руку како допире, обухвата моје дрхтаје и прислања их уз себе, бојажљиво, а храбро, пуна стрепње, а одважно. Била је гласни борац упорно бацајући камење огавне истине која јој се гадила нацистима у лице. Лијечила је својим ранама, тугом крпила бол, нијемо дрхтала пред животом црвенила. А сада јој је тијело висило на греди наше хладне собе. Ћене

ОГЛЕДАЛО

бијеле руке поред модроплаве сукње, исте боје као њено лице, пуно ничега, пуно одласка, с одбљеском мог лома и горчине. И док су крупне капи квасиле тло и свирале задњи марш на нашем прозору, мој предосјећај више није био то, осјећај. Био је слика смрти пред мојим очима, изгубљена лађа на туђим морима.

Упознао сам једног анђела у паклу. Упознао чисту душу у нагомиљаној трулежи. Таквој јој се предао. Такву љубио, чувао и грлио. Такву изгубио. Мој вољени бескраје, нама је наша љубав довољна. Оживио сам и посљедњи пут издахнуо.

Андреа Јеремић
Гимназија Бања Лука
Ментор: проф. Дуња Илић

НИКО ДА СЕ СЕТИ

Похвала 4. БЕОГРАДСКОГ ОГЛЕДАЊА

„Загрли ме јако”, кажем, „Нисам спремна да будем сама, немој да ме пушташ да лутам.” Кажем. И онда се загрлим најјаче што могу, да не бих била сама, да не бих остала без дома.

И сваког дана гледам у празне зидове моје собе, осликам их у глави да не би били празни као људи око мене, ја са њима разговарам јер најбоље слушају. У мислима и ван њих, у свету и ван њега, ко сам ја да заборавим себе? У разним аспектима живота заборављам ко ми је најбољи пријатељ, заборављам снове које сањам и будим се тек да бих отворила очи. А онда, запитам се тако зашто, зашто би све пало у воду само зато што не могу у тренутку да се сетим ко сам? Зашто бих изгубила себе тражећи се у неким другим људима или тражећи неке друге људе? И сви су у некој гужви, сви негде јуре, а ја сам у стању стајати на улици данима, чини ми се, ако ми је потребно, само да бих удовољила својој, можда мало лудој, потреби да се нађем. И није лако, али се борим.

„За шта се ти то бориш уопште?” Људи питају чудним тоном и упиру збуњујуће погледе ка мени, а ја бих се ипак само сакрила и никада не бих одговорила на питања. Али ето, не борим се ни са ким, борим се са собом да бих могла да се сетим, да бих могла да причам. Борим се са собом јер сам најтежи противник у мом животу. А нико се себе ни не сети, нико себе не загрли и нико се не бори. Све је некако сићушно и небитно, као да је све важније од нас самих. И нико да се сети да самом себи допусти да буде тужан или срећан.

„Обећаваш?” Питала сам једном неког...”Обећавам!” И исте секунде се обећање разбило у зилион малих комада, а ја сам само хтела да проверим оданост.

„Обећаваш?” Али, овог пута упитах себе...”Обећавам!” И живим и волим и поштујем обећање као да је светиња, као да нема важније ствари. И сваки дан се сетим, макар на трен, свог обећања, да бих се сетила ко сам, да бих знала куда да идем.

ОГЛЕДАЛО

И много је тешко... Тешко је гледати исто лице сваког јутра и вечери у огледалу јер оно готово никада није потпуно исто. Тешко је гледати то тело и ходати њиме исто сваког дана. Теже од свега је то што нико да се сети свега тога, нико да се сети обећања. Али, најтеже, нико да се сети себе...

Пола Спасојевић

Уметничка школа Ниш

Ментор: проф. Марија Глицић

КОВАНИЦА НА ЗЕМЉИ

Похвала 4. БЕОГРАДСКОГ ОГЛЕДАЊА

„Албанска голгота, сине. Ране су и даље свеже, не престају да боле... Зима. Тихо је, превише тихо. Ваздух тежак. Све је равно, нема поглед од шта да се одбије. Свуда око мене благо и магла. Синоћ је падала киша. Време као да предосећа неку велику несрећу. Сунце се полако уздиже изнад хоризонта. Мирис. Језа. Време је да се крене. По последњи пут гледам село. Мало, успавано, још увек безбрижно село. Сећам се, било је двадесет и четири куће. Много деце. По последњи пут видим своју кућу, оронулу, старих врата, накривљен оцак и недовршену тарабу с леве стране. Покушавам све да запамтим. Куће се нижу, а пут бесконачан... Одлазим, одлазим не знајући да ли ћу се икада више вратити.”

Србија је одавно ушла у Први светски рат, највеће крвопролиће које је свет до тада видео. Крви, туге и безнађа на све стране. Држава је објавила повлачење. Нападнути са свих страна. Један део војске, деце, стараца и жена, повлачи се преко Албаније.

„Имао сам ту несрећу да и ја кренем са њима. Понео сам кору хлеба. Напустио сам дом. Морао сам. Нисам имао избора. Опрости ми, сине. Ти и твоја мајка не бисте преживели.”

Било је захтевно организовати пресељење читаве једне државе. Све институције и државни органи са благајном, кренули су пут бестрагије. Сељаци су повели и оно мало стоке што су имали. Међутим, стока није успела да преживи ни недељу дана. Нада, родољубље и понос, водили су народ ка слободи. Био је ово пут ка обећаној земљи, ка повратку у обећану земљу, земљу Србију.

„Већ наредне недеље, стигли смо пред врата пакла. Врхови планина простирали су се у недоглед. Дувао је хладан ветар. Иза нас смрт, пуцњава и рат. Испред нас смрт, гробница и снег. Колоне деце марширале су поред нас. Њихове погледе никада нећу заборавити. Црвени носеви, свеже промрзли од зиме и те очи. Те очи пуне патње и бола. Сузе. Ништа ми више није остало.”

Непрегледни редови људи, месецима нису стајали. Одећа се брзо цекала. Погнутих глава ишли су напред, слепо верујући да ће се убрзо вратити у домовину, не заборављајући шта су тамо оставили и шта их тамо чека.

„Зима, сине, улази у кости. Руке више не осећам. Прошло је доста времена... Колоне деце сада су све мање и мање. Тетурају се живи лешеви. Остао је још само онај сјај у очима и нада. Никада нећу заборавити ту децу. Никада нећу заборавити једног дечака и његове речи. Поцепане одеће, изнемогао и промрзао, са сузама у очима, рекао је тихим гласом, горко, као да му је више година него што заправо и јесте: „Све ћу вас рећи Богу.” Остао је да лежи непомичан у снегу, док му се суза још увек сливала низ румени образ. Рат је једна велика несрећа, игра богатих и моћних. Пандорина кутија. Једне ноћи, покушавао сам да се заклоним од снега који је непрестано падао. Оштрица ножа заблистала је на месечини. Чуо се само крик. Ништа више. Тишина. Ништа се више није чуло. Напали су нас Албанци. Узели су све што су могли.”

Десетковани народ настављао је даље. Белина је стварала очај. Хладноћа и камење на све стране. Готово иста слика свакога дана прошарана људским телима. Заувек умореним. Смрзнутим. Коначно крај.

„Море. Први пут сам га видео. Чинило ми се као да се небо спустило. Тако плаво, тако далеко, тако бесконачно. Мислио сам да смо стигли. Међутим, пут се наставио. Корачали смо кроз мочварно тло. Неколико стотина се удавило. Људи су само нестајали.”

Народ је прешао планинске, мочварне, приобалне пределе. Савезничких бродова ни на видiku. Италијани одуговлаче. Влада Србије шаље писмо где добија потврдан одговор о доласку бродова. Французи их шаљу највише. Валона. Ноћ је пала, а киша дуго није престајала. На хиљаде људи, чекало је укрцавање. Рефлектори и Французи који вичу нешто неразумљиво, стварали су нервозу. Гурала су се тела напред, назад, напред, назад... Сви су желели да буду укрцани. Сви су желели одмор и спас.

„Ваздух је овде некако тежак и слан. Топло је. Ништа нисам јео већ пет дана. Не сећам се укуса воде. Малаксао сам. Око мене је пучина данима. Плава, блиставо плава.”

Стигавши на острво Крф, српски народ се опорављао од тешког и мученичког пута. Људи су и даље умирали. Умирили од врућине, хране и болести. Наставили су живот на острву. Било је препуно зелених крошњи маслина и мандарина. Велико пространство дочекало је измучени народ. Небо је било ведро. После страдања, острво је изгледало као Рај. Изобиље. Светлост. Песма се свуда орила. „Тамо далеко, далеко од мора...”, певали су малаксали војници, „Тамо је село моје, тамо је Србија. Тамо далеко...”. Сваким даном била је све гласнија и гласнија. Људи су играли, певали и тражили заборав голготе. Туга је одједном, само на трен, нестала. Дани су пролазили, а тела су бивала све здравија. Међутим, било је и оних који нису успели да запевају. Острво

ОГЛЕДАЛО

Видо, острво смрти, могло се сасвим добро видети са обале. На том месту, често је боравио Бојић, усамљени младић. Ту, баш на тој обали, певао је своје најлепше стихове.

Спојите, талије царске! Спојите крме моћне!

Газите тихим ходом!

Ојело јордо држим у доба језе моћне

Над овом светлом водом.

Опоравак се ближио крају. Војници су почели да одлазе на фронт. „Једна парадоксна слика ће ми заувек остати у сећању. Песма и гомиле мртвих на обалама мора. Послагани као џакови, чекају да буду положени у море, у вечну плаву гробницу.”

Обучени или потпуно голи лешеви, чекали су крај епопеје. Читаво једно покољење. На северној страни острва, покрај самог камења, лежали су јунаци. На средини тог туробног бедема, истицао се војник ћелаве главе, босих и измучених ногу. Дотрајала, раскопчана, зелена униформа, поцепана крај десног спољашњег џепа, похабаних рубова и без дугмади. У унутрашњости пришивена врећа. Унутар марамице грумен земље и увели цвет. У том тренутку, Крф је одјекнуо: „Живела Србија!” Околина Солуна. Даноноћна паљба на фронту. Савезници јуришају. Храбро се бију битке. Срби се још једом истичу по јунаштву. Дан долази у Европу. Фронт је пробијен.

„Рововски рат је најгори. Где год да се окренем, сине, око себе видим само смрт. Видим другове из детињства, учитеље, возаче, коњушаре... Погођен сам. Мислим да су ово можда моја последња слова. Чувај ми се сине. Чувај мајку.”

Након рата и коначне победе сила Антанте, залутало писмо коначно је стигло на жељену адресу. Али куће није било. Спаљена је. Пусто је све. Нема више села. А писмо лежи на земљи, међу темељима. Сви су убијени.

На крају је писало:

„Немој никада заборавити историју, сине. Никада не заборави јунаке и стотине људи који су дали своје животе за идеале других. Зе неки утопијски, бољи живот. За отаџбину и своју децу. И знај, ја сам само један заборављени војник на заборављеном фронту. Сећање је моје име.”

Милица Грдинић

Земунска гимназија Београд

Ментор: проф. Валентина Вукмировић Стефановић

VOX NIHIL

Pohvala 4. BEOGRADSKOG OGLEDANJA

Tišina. Veličanstvena i misteriozna poput nedostižnih dubina modrih okeana poprskanih srebrnom, prozračnom penom koja se razliva tromo, šireći svoje pramičaste udove kroz ambijent ispunjen blagom, mlečnom svetlošću koja spokojno plovi zlatno-smeđim naosom suncem okupane crkve, nasumično osvetljujući prikaze balskog plesa zlatnih čestica prašine. Sa glamuroznog lusteru od teškog zlata okićenog dragim kamenjem spuštaju se nesagledive niske kristalnih perli koje se prizmatično presijavaju na svetlosti kojase poput bokala fosfora asimetrično rasipa sa kružno postavljenih nizova voštanih sveća boje stare slonovače.

Heruvimi poje i cvrkuću zvonkim smehom poput razigranih senica, akvarelnim licima bez tela, izgubljeni u prefinjenom vrtlogu tamjana i smole pomešanih sa haotičnim talasom svile i zaslepljujućih krila, čije se nijanse prelivaju iz gorde, oštre bordo poput ponosnih rubina, do blede crvenkaste boje sveže krvi, mašući i smenjujući prizore neverovatnom brzinom, prevrćući se i padajući u nežno plavu grobnicu, žustro menjajući oblike i pretvarajući se u srebrnu maglu koja se pramičasto preliiva poput pene, deleći se i segmentirajući na pravilne, magličaste prstenove, gubeći se postepeno u ledenom pogledu ozbiljnog mladića u gospodskoj odeći protkanoj misterioznošću i tajanstvenošću, izgubljenog u hodnicima svog uma, kršu prašnjavih uspomena. Dah mu se razliva poput akvarela, progoneći nezadovoljne, crne siluete sopstvenih misli u dubine ambisa, neumorno lebdeći i kovitlajući se kao u truloj utrobi, vrišteći i urlajući komorama njegovog srca, napuklog poput bagremove kore, svezanog rdavim, bodljikavim lancem koji se sve više skuplja i steže u tesan prsten, težak poput olova. Prska i puca na bezbroj vrištećih čestica kristala, oštirih poput stakla. Šaputaše glasom koji ne beše njegov, koža kao da mu nije pristajala.

Bordo crvene kože oko beživotnih očiju i bledolikog lica po kom su anđeli svojim prstima naslikali zlatne pegice, modro plavim, mutnim očima, pred kojima se slika razlivala i cepala poput hartije,

Vox nihil uznemireno je tražio utehu i sigurnost. Graciozna figura sa ikone oivičene ramom boje kedra sa koga se uzdižu divlji, oštri, barokni oblici, snežno bledog lica i rumenih kapaka ocrtanih neukrotivom devičanskom svetlošću zlatnog oreola, nestvarna i misteriozna, podaruje mu pitom pogled i osmeh osunčan bezuslovnom ljubavlju.

OGLEDALO

Spokojno stoji u beskrajnom prostranstvu hladnih nijansi slikarskog platna oslikanog purpurom, po kom su baršuni nebeskih dragulja razbacani kao po beskrajnoj, lepršavoj, kašmirskoj marami, po kojoj kao da je neko izlio kristalnu bočicu mastila. Sklop gracioznog, krhkog tela i beskrajnog, dubokog ćutanja u prefinjenom skladu bezbrojnih nabora njene raskošne odore iscrtane nasumičnim, zlatnim oblicima, koji se uzdižu nepravilno i asimetrično poput dima, kovitlajući se u beskrajnoj tišini, obavijajući figuru Gospe uhvaćene u vrtlogu krila zanosnih anđela. Pisma praćena neukrotivom olujom umetničkih naleta genijalnih, ljubavnih sklopova tonova koji dopirahu sa gorostasnih divova glomaznih, zlatnih orgulja, umetnički poprskanim nežnim, paučinastim slojevima prozirne, svilenkaste prašine ispuni težak, gust vazduh neopisivom rajskom melodijom, gromkom poput nadolazeće bure anđeoskih baritona praćenih vriskom i urlikom divljih uragana punih neke nestvarne slutnje, a istovremeno umilnom poput strasnog šapata senki i neumornih priviđenja beskrajnih, nedostižnih istina. Sklopivši zadovoljno svoje sanjive, mutne oči boje azurita, zlatnih pramenova poput talasa zrelog žita, prepusti se i potonu duboko u toplo more savršenih struja simfonija koje se prelivahu poput nežnih, modrih talasa, i osluškivaše umilni glas koji ne beše ničiji

Anđela Dragojević

Gimnazija Vrnjačka Banja

Mentor: prof. mr Dragoslav Đurović

SVI SU TU

Žao mi je što nisam napravio bolju priču od sebe. Što, u životu, nisam trčao, kad su rekli da stojim na mestu, i što nisam drsko stojao, kad su mi rekli da trčim. Grize me savest zbog onih dobrih ljudi koje sam, ne često, ali katkad, zaboravljao radi onih loših. Mada nisu to bili u potpunosti rđavi ljudi, nisu oni bili okrutni, mada posedovali su trunku društvene moći i zbog toga dali sebi pravo na nekakav socijalni gestapo. Bezveze je što sam u trećem osnovne udario onog momka tako jako, i što mu se nikad nisam iskreno izvinio, onako, bez prisustva naših roditelja, učitelja i direktora. Nije zaslužio taj udarac. A ko ga zasluhuje?

Tužno mi je kad pomislim da nijednom nisam dao, a da nisam dobio. Peče me što sam ukrao lančić one devojke koja ga je nosila svakodnevno i konstantno. Spavanje, tuširanje, sve sa tom, na izgled, zlatnom ogrlicom. Jer sam gledao „Kradljivci bicikla” dobrih četiri i po puta, i da, plakao sam četiri i po puta, i da, apsolutno sam bio svestan šta činim. Međutim, gestapo je gestapo, hteli su da vide reakciju, i dobili su je. A drago mi je kad pomislim na njih, i na ono kad su vratili lančić trenutka kad su saznali (posle bolje zaboravljene histerije) da je lančić dat od njenog brata, pre nego što je otišao. A dva momka iz bande, isto imaju dva brata koji su bili otišli dotad. Samo su tad znali da se stave u tuđu kožu, kad je koža bila njihova.

Užasno mi je kad pomislim na Adrijana, prijatelja od kolevke koji se, kad nam je bilo dvanaest, odselio, i to baš (čini mi se) posle gadne groznice. Nije se pozdravio pred put, znam ja da nije sentimentaln tip, a naše mame su plakale, a nisu ni bile toliko bliske. Mislim da bi sve bilo bolje da je samo ostao.

A bilo je lepo družiti se kod jezera. Tamo su bili svi, i tokom svih godišnjih doba. Samo su se igre menjale. Leti smo naravno plivali, zimi bismo se grudvali, tokom jeseni nam kiša nije toliko smetala, koliko našim mamama i babama. Ali ljudi! Proleće, pa proleće je bilo najlepše. Tad smo se igrali vije, a sećam se, drug je jednom nosio petarde koje su mu ostale od zime, pa bi svi od njega bežali. A taj miris proleća, i mešavina zelenog od trave i crvenog od cveća maka leži mi u podsvesti. U svoj toj trci i detinjastom urlikanju, imao sam isti onaj osećaj kao u trenucima neobuzdanog smeha. Gde ništa nisam osećao sem trenutka. Trenutka koji je bio čist, koji je bio jedna boja i jedan zvuk.

OGLEDALO

Milo mi je za svoju sestru, koja je sad u drugoj zemlji, i ide joj tamo glatko, svi je hvale, mislim da je bila par puta i na televiziji. Na televiziji! Moja sestra!

Ali dobro, i ja sam na televiziji, to jest, mi smo. Čuje i viđa šta se dešava, mama joj stalno govori da će joj doći, ali to ne mogu ni da zamislim kao mogućnost.

Žao mi je naše bašte koja trenutno umire i postaje jalova.

A šta da kažem, pa žao mi je i sebe! Koji stojim na mini, koja nije ni protivnička mina.

Milo mi je jer je hladno, a meni je napokon toplo. Vidim crveno, vidim narandžasto i žuto. To je nebo, to je prolećni suton. I čujem petarde, i vidim igraju se vije. I odjednom, svi su tu.

Selena Bradić

Karlovačka gimnazija, Sremski Karlovci

Mentor: prof. Jelena Ratkov Kvočka

ТОЧАК

Лелујајући се попут одрпане и старе завесе, оклембешено сам стајала држећи се о зарђалу дршку аутобуса. Размишљала сам о неизбежно досадним и небитним обавезама, наизглед важним. Воњ запуштених, остављених офингера какви су били моји суграђани продире ми дубоко у душу. Кроз окорелу прљавштину прозора посматрала сам булевар и гмижуће аутомобиле. Паклени приказ прекинуло је мучно питање старијег господина: ”Је л' оно лутка или право дете?!”. Узмирујући жамор навео ме је да скренем поглед. Црвено. Колоне аутомобила, камиона, ту и тамо понеких мотора, по врелом дану, очекивале су журно зелени сигнал. У гунгули точкова, у самом центру коловоза, неприметно је стајала држећи бебу од можда шест месеци. Била је млада, сетног изгледа, упалог и уморног лица. Провлачила се кроз прашину и дим, молила је. Боса, у ритама, помало погурена, чврсто је држала девојчицу црвених образа. Безуспешно је пружала кошчату, венама попут гајтана набреклих испреплетану руку, ништа осим понеке псовке или одбојног згађеног погледа није добијала. Дуга коса сјајила се на сунцу. У тој буци, навикнута на звук сирена и тескобни мирис бензина, бебица је била омамљена дубоким сном. Никада, чак ни после оволико година не могу објаснити свој, рекли би многи, несмотрен поступак. Без размишљања, инстинктивно, изашла сам из аутобуса у покушају да помогнем јадници.

Колебања није било, морала сам јој помоћи, пришла сам стидљиво и понудила јој новац. Зачуђена сигурно неочекиваним добротом, привила је дете чврсто уз себе. Помислила сам да се плаши, лепе речи биле су за њу новост, а оно што нам је страно чини нас обазривим. Изненада ме спречи у намери да извадим новчаник и дискретно ми показа врх оближње зграде на којој су под тамним и масивним сунцобранима седела два човека, опрезно мотрећи на улицу. ”Немој госпоја, не треба. Мојој муци нема помоћи. Настави својим путем док те још нису видели. Ми ће се снађемо. Иди боље”. Драга жена није имала представу колико ћу, не знајући праву истину, бити радознала. Инстинктивно, у страху хтедох да потражим помоћ, позовем полицију, али ме је девојка хитро увела у пекару поред станице. Испрекидано и неповезано је говорила

ОГЛЕДАЛО

да ако хоћу, купим јој нешто како двојица у црним оделима не би помислили на нешто сумњиво. Не обазирјући се на запрепашћене погледе присутних, села сам поред прозора и посматрала како бебици даје шољу јогурта.

„Моја ти је судбина, госпоја, много гадна. Видиш...”, нежно је помиловала црне ћеркицине увојке и рекла кроз сузе, „мала ми је једина жеља за живот, друге ти породице немам. Ми ти овде тако скупимо коју пару, чисто да нас они одозго не отерају, зато ми боље и не дај ништа, они то ионако не троше на нас, већ на своје ...”. Тад заћута и спречи ме да извадим телефон.

„Немој ко бога те молим, госпо немој звати полицију, узеће ми је, отече ми срету моју. И теби ће науде, немој ако бога знаш...”. Црн напаћен поглед умирио ме је на кратко. Испричала ми је потом, несрећница, све време тражећи лешинаре на крову, о томе како је остала сама да се бори за живот. Моменат страсти попио је последњу кап радости. Остала је трудна, а после рођења мале Миреле, заједно са њеном бабом од чије су бедне пензије живели, умрла је и последња вера у бољи живот. После потресне исповести моје очи нису могле да поднесу неморал данашњице, немаштину и неправду савременог доба где људи хладнокрвно пролазе поред згаженог човека и где зликовци у хладу уживају. Бити део нечега тако окрутног, а не урадити ништа, значи бити гори од убице. Не знам да ли сам могла помоћи. На вратима пекаре се појавише они паразити. Безимена беше кренула, помирена са судбином, а ја сам направила грешку због које ћу касније жалити. Запретила сам им да ћу рећи истину полицији. Бандити се нису много потресли, кроз подсмех су ми истргли телефон и шчепали уплашену жену. Људи око мене били су забезекнути, наравно нико ништа није урадио, само су окренули главу када се представа завршила. Бездушне сподобе, имуне на неправду су наша права слика. Полиција је сутрадан узела моју изјаву и обећала нешто што се неће догодити. Данима, годинама бих пролазила булеваром присећајући се овог догађаја. Трага није било, а неспокој у души гушио је пред помишљу да живот није послао решење.

Кроз маглу сна, на тротоару стајала је иста она прилика с дететом. Испуњена надом пришла сам и тихо, нежно попут мајке је питала: „Да ли ме се сећаш? То сам ја, жена из пекаре...”. Грубо ми одбруси: „Не, не, помешала си ме, ја сам Мирела. Од јуче овде просим”.

Јелена Васовић

IV београдска гимназија, Београд
Ментор: проф. Марија Стајић

IZ BAKINOG DNEVNIKA

PRVI ČIN

Dve godine po diplomiranju, sedela sam bez posla. Ponekad bih se posvađala sa tatom (koga sam, usput budi rečeno, obožavala) i slala molbe na konkurse ne birajući mesta: Gusinje na Prokletijama, selo Stragačina kod Ruda. Stizale su odbijenice i ja sam lagano tonula.

Jednog dana me pozvaše iz biroa za zapošljavanje: otvorio se konkurs za rad u gradskoj biblioteci. I traže moje kvalifikacije. Sreća, mislila sam: živeću i radiću u mom gradu. Svratim do biblioteke i tu me dočeka hladan tuš, čika Toša, moj komšija kaže: "Možeš da konkurišeš, ali to mesto je otvoreno za ženu direktora rudnika." Potonuše lađe! Ali neverni Toma... Pripremim sva dokumenta i naravno - ćorak! Sva sam u suzama. A onda se vraća mama sa pijace. Pomažem joj da iznese kupljene stvari, a ona kaže: "Reče kasapin da u toj novini, što je zavijeno meso ima neki posao za tebe." Bezvoljno ispravim novinu, nađem konkurs, uzmem tek vraćena dokumenta i pošaljem za Obrenovac.

A moja majka se kasnije mnogo puta vajkala: "Što smo morali baš tog dana da jedemo meso!" Jer, ja sam otišla...

DRUGI ČIN

Čekam. Čekam i ne znam šta da mislim. A onda, dobijam telegram: poziv na razgovor. To je novina u mom životu. Nikad nisam bila na razgovoru. O čemu se priča? Raspitujem se po komšiluku. Niko ne zna. Šta bre ima da se priča? Imam diplomu, oni imaju radno mesto. Da nije o plati? Kontam naivno. Ma, pristrajem na svaku...

Grabim prvi jutarnji autobus, nenaspavana, uzbuđena, izmorena noćnim monolozima. Smeštaju nas četvoro u malu kancelariju. Kroz prozor greje toplo septembarsko sunce moje ledene prste i ja se opuštam. Ono troje povremeno zagalame glasnije, a ja se smeškam pospano, oni su verovatno za istoriju, biologiju... I počinjem da dremam. U zlo doba, trgnem se svesna situacije: svi smo došli zbog istog radnog mesta. Uzimam učešće u razgovoru. Šta sam pričala? Bog sveti zna.

Pustili su nas sa obećanjem da će telegramom obavestiti onog za koga se odluče. Izadosmo na ulicu, a jedna od devojaka reče: "Ako biraju po materijalnoj situaciji, izabraće kolegu, ne radi, ima dete, a kod roditelja je. Ako biraju po radnom iskustvu izabraće mene, radim već dve godine, ako biraju po prosečnoj oceni, ova koleginica je sa prosekom iznad devet, ali a ako biraju po šarmu, izabraće sigurno vas" (i tu mi se prenaglašeno, gotovo dramatično nakloni). Ostadoh zatečena. Koliki je to argument? Duboko zavukoh ruke u džepove, kao da ću naći taj šarm, ali ne nađoh ništa.

A ni do danas se ništa nije izmenilo - ne znam gde mi je!

TREĆI ČIN

Naravno da postoji i treći čin. Kakva bi to priča bila u dva čina? Napraviš tortu pa staviš i šlag. Od razgovora za posao prođe nedelju dana. Sumnja počne da se lagano uvlači u moje misli. I dalje ne verujem da je šarm (koji ne vidim) moćna kategorija. Dode i sredo. Navrat-nanos istrčim pred poštara. Veliki roze koverat. Moja vraćena dokumenta? I dok drhtavim rukama nasred dvorišta cepam kovertu iz nje izleću nagoreli komadići mojih pisama. Momak iz vojske, koga sam okrivila da mu i druge pišu pisma, osvetio se! Ne znam šta osećam: tugu ili olakšanje što više ništa nema moje. Moje reči zure u mene sa nagorelih papirića, a ja ne znam da li da plaćem ili se smejem. Ipak to nisu vraćena dokumenta! I dok skupljam deliće pisama, zove me sestra od strica sa terase. Njena majka radi u pošti, kaže poštara pita za mene. Misle da je greška, jer između mog i njenog imena razlika je u jednom slovu. Dolazi telegram! Meni! A sestra sa terase zlobno kaže: "Možda javljaju da nisi primljena". A što telegramom?

Istrčavam na ulicu. Zvrji motorčić. Evo ga! Bacam papiriće u obližnju kantu i drhtavom rukom se potpisujem. Otvaram telegram: "Javite se u četvrtak na posao". A danas, tek sredo. Jesu li mi to izrasla krila? Letim li? Odlazim... Peva mi se. Odlazim! Plače mi se.

Ja odlazim...

Tijana Jovičić
Tehnička škola Obrenovac
Mentor: prof. Mirjana Lainović

ПЈЕСМА ГЛАСНИЈА ОД СМРТИ

Двадесет први вијек, мај, 2019. године, суботње топло вече, негдје око пола ноћи, Бањалука живи свој ноћни живот. Шетам градским улицама. Са свих страна чују се звукови. Неко је напокон „дочекао” пунољетство, неодијете, а неко бар слободно вече. Запутих се тако ослушкујући и посматрајући све око себе. Људи, тетурајући улицама, забасају и у мој видокруг. Неки пјевају, неки закупљени ономАном и њеним другарицама, а неки, као ја, уоптуности неинтересантни са тим својим јасним циљем ка којем су се упутили. Поред менепрође и један пар. Загрљени шеткају, ни не примјећујући ме. Он види само њу она само њега. Скоро празни аутобуси развозе своје посљедње путнике. Пут ме наведе крај једне кафане. Прођох испод разнобојних лампиона објешених тик испред ње. На први поглед празан простор био је тек благо освијетљен. Али нешто ме ипак натјера да зауставим корак. Подрум, помислих кад чух звук који је допирао из ње. Прислушних мало и чух познату мелодију и те стихове.

Ево зоре, ево зоре...

Одзвањао је сложни хор.

Хееееј...

Одзвањали су весели гласови.

Ђурђевдан је, а ја нисам са оним која волим...

Један вијек раније. Хладно мајско јутро, 1942. Шести мај, или-ти Ђурђевдан. Вагон. Човјек на човјеку. Мук. Одјекују само звуци воза. Који вози - гдје? То нико не зна, али сви ипак наслућују. Опет исти стихови.

Прољеће на моје раме слијеће

ђурђевак зелени,

ђурђевак зелени

свима осим мени...

Сада тиши. Испуњени тугом и страхом. Путују. Путује њих три хиљаде. Свако има своју прошлост, свако своју причу, а ипак иста их судбина чека.

Вратимо се још неколико сати у прошлост. Четири ујутру. Хладан и тих град не схвата шта ће се у њему збити. Можда слуге. Године су то рђаве биле.

Колона дуга, не види јој се крај. Иду сви заједно. Гдје? Зашто? На Ђурђевдански уранак не иду, то знају. Гдје иду – наслућују! Зашто су ишли, нико ни до данас није успио да схвати. Хладно јутро пропараше крици. Кука народ. Тражи спас. Али спаса нема. Утваре без душе и стида зажелише им зло. Умислише да су богови. Прописаху им судбину. Судбину, коју нормалан човек ни најгорем непријатељу не би зажелио. Можда, да су то Ђурђевданско јутројадни људи ватру запалили. Можда би злотворе, као у празничној легенди, од огњишта отјерали.

стигоше вагони. Крици још јачи. Изађоше усташе. Униформисане, чисте и наспаване. Озарених лица. Они су ноћас мирно спавали, а и вечерас ће након што заврше намијењену им „дужност“. Мржња им очи прекрила. Завист им срца изјела. Ни један од њих више није човек. Њихова физичка сличност са човеком, са људима тим на кољенима испред њих, само је блиједо сјећање на људско биће које бијаше некад ту. Страшан приказ је преживјело Сарајево те 1942. Крике надгласаше узвици војника: „ајмо, водимо вас на Ђурђевдански уранак.“ Вагони се отворише и људи уђоше. Један крај другог, један на другом. Као животиње. Као да су мање вриједни од својих мучитеља. Сјетих се реченице из романа *Животињска фарма*: „Све су животиње једнаке, само су неке једнакије од других“. Сви су људи једнаки, само су неки једнакији од других! Наша прошлост! Наша бодућност, да ли ће и она бити иста?!

И ето, тако дође моћ на овом Балкану једном усташа, којем мој народ би мрзак. Ми постадосмо једнаки, а они једнакији од нас. Добише моћ да одлучују умјесто нас.

Напунише се вагони. Затворише их, и тек им мало зрака оставише, да дишу. „Доброчинитељи“! Возови смрти се покренуше и упутише друмом ка сјеверу. Остаде Миљацка, у том тренутку једини сигурни свједок тог мрачног догађаја. Незнајући да има среће што не тече крај њиховог циља. Што неће бити свједок ужаса који их тек чека. Свједок тог ужаса биће Сава.

Тугују људи. Плачу и кукају. Можда је то посљедњи Ђурђевдан који ће дочекати. Страх и стрепња расту у њима. Сати пролазе. Неизвјесност, све већа. Нешто није дало мира том нама непознатом човеку. Да ли бунт или понос, који је идаље текао његовим венама? Запјевао је.

*Прољеће на моје раме слијеће
ђурђевак зелени,
ђурђевак зелени
свима осим мени...*

ОГЛЕДАЛО

Зашто пјева? Зар не зна шта га чека? Чудили су се затвореници.
Друмови одоше, а ја оста,
нема звијезде Данице,
нема звијезде Данице,
моје сајућнице...

Пјевао је младић. Сад већ из свег гласа. Он поста пламичак бунта који је тињао. Упалише се још два-три. Њихов пламен пређе на још неколико присутних. Возје још увијек путовао. Нису се више само точкови чули. Гласови. Хор. Уједначен. Пјевао је!

Хеј, ево зоре, ево зоре
Боју да се помолим.
Ево зоре, ево зоре
Хеееј...

Чули су их и они. Бијаху им прво смијешни, па им довикнуше: „Шта је, Срби, радујете се теферичу у Јасеновцу...” Нису стали. Пламен је све више буктао.

...Ђурђевдан је,
а ја нисам с оним кога волим...

„Зашто пјевају? Ко им је то дозволио? Зашто се радују? Не, не радују се. Покушавају доказати да немамо моћ над њима. Е, па имамо. Миим и ваздух можемо ускратити, а да их не можемо натјерати да не пјевају.” И ускратише им ваздух. Затворише и те мале доводе зрака. Наставише пут ка озлоглашеном логору Јасеновац.

Шетам поново бањалучким улицама. Иста пјесма. Гласна и не-уништива. Одзвања око мене. На лицу ми се оцрта благи осмијех. Схватих. Њих су убили. Крволочно! Али свој циљ до краја нису испунили. Нису успјели да их ућуткају! Да угасе и посљедњи пламичак. Он оста да гори. Да опомиње. Годинама, вијековима. Пјесма, дух бунта и борбе, преживјела је. И исти стихови одзвањају и ове 2019. Сваког дана, а не само Ђурђевдана. А у мени остаје само нада, да их нико никада више, неће пјевати као те 1942.

Саша Калинић

Грађевинска школа, Бања Лука
Ментор: проф. Мира Давидовић

AUTOBUS

Sasvim običan dan, spremam se za školu i stižem na autobus. Kao i obično, nije pun. Sedam na već dobro odabrano mesto, ono u zadnjem delu autobusa, puštam muziku i tonem u svoj svet. Kako autobus staje na stanice, ljudi ulaze i autobus postaje sve ispunjeniji.

Zaustavljamo se na stanici na kojoj obično nema nikoga, a on ulazi. Po prvi put ga vidim, iako ovim autobusom putujem već tri godine, gotovo svakog dana. Plaća kartu, kreće ka zadnjem delu autobusa i pogledom traži slobodno mesto da sedne. Ja i dalje slušam muziku zbog koje ne posvećujem mnogo pažnje dešavanjima u autobusu. On se stvara pored mene i pita da li je mesto slobodno. Prolaze me trnci, ni sama ne znam zbog čega, smejem se i pomalo izgubljeno odgovaram da jeste. On se smeška i polako seda.

Gledam kroz prozor i odjednom me sustiže osećaj blage nervoze, kao da me neko posmatra. Lagano, okrećem glavu i u deliću sekunde primećujem njegov prelep osmeh i razigrane oči, osećam njegov parfem, ne previše jak, tek toliko da može da se prepozna. Vidim kako brzo spušta pogled i smeška se.

Ustajem. Već smo blizu moje stanice. Stajem do vrata i zamišljeno gledam ispred sebe. Pogled mi luta ka njemu, ali ni ne opirem se tome mnogo. Ne razmišljam o tome koliko je čudno gledati u nekoga koga vidite prvi i, verovatno, poslednji put. On diže pogled ka meni, valjda je i njega pogodio onaj osećaj kao i mene pre nekoliko trenutaka, smeška se, a ja sramežljivo uzvraćam.

Autobus polako usporava i zaustavlja se na stanici na kojoj bi trebalo da izađem. Hvatam njegov poslednji pogled i izlazim iz autobusa. Na putu do škole razmišljam o njemu. Nadam se da će nam se opet, nekada, putevi ukrstiti te da ćemo dobiti priliku da se upoznemo. Do tada, ostaje nam kratak susret pogleda u gradskom autobusu.

Nikolina Aleksić
Gimnazija Vukovar
Mentor: prof. Maja Tanasić

POLJE SONČNIC

„Slišite valove, ki se nežno lomijo ob skale, medtem ko ležite na plaži in se nastavljate soncu. Niste sami, gneča je, vendar se zdi, kot da obstajate samo vi in vaše misli. Zaslišite vesel vrisk otroka, ki skoči v morje. Slišite smeh starejšega para. Mirni ste. Če bi lahko lebdeli, bi bilo to to ...” Ženski glas počasi izgine in Nanny odpre oči.

Njej nikoli ne pomaga. Pogleda okoli sebe in se zave, da ni na plaži, ampak v svojem majhnem in smrdljivem stanovanju. Nenadoma se zdi kot da je zrak postal težji in hrup prometa jo moti. Sname slušalke in izklopi telefon. Preden zaslon popolnoma potemni še ujame nasmejani obraz svoje mame. To je bila zadnja stvar, ki ji jo je zapustila, preden je za vedno odkorakala iz njenega življenja. Njen stari posnetek za spanje. Nanny ga posluša, kadar želi zaspiti ali kadar želi biti jezna na svojo mamo. Nikoli ji ni odpustila. Spominja se izraza na očetovem obrazu, ko ji je povedal, da je njena mama odšla. Zadnje časa se tega pogosto spominja.

Nanny vstane in odide v svojo majhno, roza kuhinjo, ki jo je obnovila pred le nekaj dnevi. Kakšna izguba denarja. Vzame kozarec vode in pije v dolgih, glasnih požirkih. Sonce jo jedehidriralo. Pogleda na uro in se zave, da je šele ena popoldan. Kaj bo počela do konca dneva? Ure so tako strašno dolge.

Odloči se, da bo brala. Trenutno je pri šestem poglavju knjige Pogumni novi svet, ki ji jo je priporočila prijateljica. Všeč ji je. Spominja jo na mladost. Še ne začne dobro z branjem, ko jo zmoti zvonec in v trenutku ko vstane, se že odprejo vrata.

»Spet si pozabila zakleniti vrata, Nanny,« pravi Liza. Liza je njena sosedka in edina prijateljica. Zaradi svoje majhnepostave in kodrastih rjavih las je podobna Juliji Child. Če bi le lahko še kuhala tako kot ona.

»Oh, ne. Ne že spet. Lahko bi prisegla, da sem obrnila ključ, preden sem sinoči spala,“ odkimava Nanny.

”Nič hudega. Tu ni nič pomembnega, kajne? Kot lahko vidim, imaš samo kup starih stvari,“ se sladko nasmehne Liza. Mordapa le ni prava prijateljica. Nanny sovraži to žensko, toda namesto, da bi kričala nanjo, samo prikima in ne reče nič. Nanny ni nikoli rada govorila. Nikoli ni čutila potrebo potem, da bi nenehno delila o čem razmišlja.

»No, zdaj pa moram iti. Nocoj pripravljam piščanca za svojega moža,“ in s temi besedami odide. Nanny zavzdihne in zaklene vrata, preden se zruši na kavč.

»Ura je 14.30. Neverjetno, kako čas beži, ko se zabavaš,« si misli suho. Skoraj vsi njeni dnevi so enaki. Spi do 9, potem popije kavo in bere knjigo, medtem ko je šunko in jajca. Bilo bi popolno jutro, če njena jutra zadnjih 12 let ne bi bila vsa takšna. Vsak dan se zbudi z manj volje, da bi preživela dan. Še posebej teh zadnjih nekaj tednov.

Kdo bi mislil, da je razlog depresija ali utrujenosti. Toda resnica je, da je Nanny stara in kot veliko starih stvari v življenju, počasi izginja in postaja spomin. Kmalu bo od nje ostalo le še majhno stanovanje in dve polni knjižni polici njenih najljubših knjig.

Ko je Fred umrl, so jo otroci prepričali, da se znebi njegovih stvari. "To te bo samo spominjalo na vajino resnično ljubezen in ti preprečilo, da najdeš novo," so bile besede njene najstarejše hčerke, ki je pisateljica.

Nanny nima ničesar iz »preteklosti«. Iz otroštva ali najstništva nima ničesar. Samo spomine. In tudi ti počasi izginjajo.

Njeno življenje je dolgočasno in enostavno, vendar ni bilo vedno tako. Včasih je bila divja. Preplesala je cele noči in naslednji dan odšla na delo v kavarno. Bila je utrujena, vendar ni bilo pomembno, ker je zvečer zopet šla ven s svojimi prijateljicami.

Zdaj o plesu lahko samo še razmišlja.

Zvečer gre Nanny v posteljo zelo zgodaj. Danes leže utrujeno glavo na vzglavnik točno ob 22.00 in posluša tiktakanje babičine ure, preden jo zagrne tema.

Nanny največkrat sanja, da je mlada. Včasih sreča Freda. Hodita v šolo in se držita za roke in vse zgleda tako resnično, da Nanny včasih zajoka, ko se zbudi in se zave, da ni. Toda nocoj je drugače.

Ko zaspi, je prva stvar, ki jo vidi, stara hiša njene družine. Njena mati pripravlja piščanca, njen oče pa sedi za mizo in bere časopis, kot je to vedno rad počel. Vendar to ni spomin. Zagleda svojo sestro, ki gledala televizijo. Ne, to zagotovo ni spomin. Njena sestra je bila stara le eno leto, ko je mama odšla, v sanjah pa ima 12 let.

Nanny želi iti k njim. Želi objeti svojo mamo, hkrati pa želi nanjo kričati ker je odšla. Vendar preden lahko stori kar koli, skozi okno zapiha mrzel veter s seboj prinese črne metulje. In medtem ko je Nanny poskušala doseči svojo družino, le-ti prekrijejoobzorje.

Nenadoma stoji na prostranem polju. Ne ve, kje je. Polje je polno sončnic. Ne želi se, vendar se spominja, da so sončnice najljubše cvetje njene matere. Ali je to kazen? Obkrožena je s stvarmi, ki jih je njena mama ljubila. Je to opomin, da je njena mati ljubila rože bolj kot svojo hči?

Nanny se zbudi. Pogleda naokoli. Dobro, še vedno je v svojem stanovanju. Sonce sije svetleje kot običajno, vendar je ne moti. Kot vedno gre v kuhinjo in zgrabi kotliček, da bi pripravila kavo. Počuti se votla. Njene roke so hladne, vendar je to ne preseneča. Njene roke so zjutraj običajno hladne. Pije kavo in bere o Johnu Divjakuter ignorira občutek praznine v prsih.

OGLEDALO

Ne spomni se, kaj se je zgodilo včeraj, vendar se spominja sanj. Grozno, grozno polje sončnic. Izgledale so tako resnično in Nannysi je oddahnila, ko se je zbudila.

Zasliši zvonec. Še preden vstane ve, kdo je na drugi strani vrat. Preden jih lahko odpre, najprej zasliši in potem še vidi pričakovano osebo.

"Oh, Nanny, milijonkrat sem ti že rekla, da zakleni ..." Liza gleda po sobi in se pretvarja, da ne vidi Nanny. Nanny se zasmeji.

» Nanny, kje si?« Liza hodi po stanovanju. Nanny nekajkrat poskoči in se zave, da je bolečina v kolkih in hrbtu, prisotna v zadnjih nekaj dneh, izginila.

»Halo, Nanny?« Zakaj se Liza dela noro?

"Liza, tukaj sem!" Nanny se nasmehne in pomaha z roko pred njenim obrazom.

Liza gre mimo nje in vstopi v spalnico. Nanny ji, z občutkom vse večje groze, sledi. Ravno v trenutku ko ugotovi kaj se dogaja, zasliši Lizin krik.

"Slišite valove, ki se nežno lomijo ob skale, medtem ko ležite na plaži in se nastavljate soncu. Niste sami, gneča je, vendar se zdi, kot da obstajate samo vi in vaše misli. Zaslišite vesel vrisk otroka, ki skoči v morje. Slišite smeh starejšega para. Mirni ste. Če bi lahko lebdeli, bi bilo to to ..."

Nannyto zdaj lahko občuti. Lebdi nad poljem sončnic.

Anja Spasovski

Prva gimnazija Maribor
Mentor: prof. Irena Smole

S engleskog prevela **Maja Janjić**

POLJE SUNCOKRETA

„Čujete talase koji se nežno razbijaju o stene, dok ležite na plaži i izlažete se suncu. Niste sami, gužva je, iako se čini da postoji samo vi i vaše misli. Začujete veseli vrisak deteta koji skoči u more. Čujete smeh starijeg para. Mirni ste. Kad bi lako lebdeli to bi bilo to...”

Ženski glas lagano iščeznu i Nanny otvori oči. Njoj niko ne pomaže. Pogleda oko sebe i uveri se da nije na plaži nego u svom malom i smrdljivom stanu. Najednom se čini kao da je vazduh postao teži i šum saobraćaja je zbunjuje. Skida slušalice i isključuje telefon. Pre nego što je ekran sasvim potamneo ulovi još lice nasmevano lice svoje mame. To je bila zadnja stvar koju joj ostavila pre nego što je stvarno otkoračala iz njenog života. Njen stari snimak za spavanje. Nanny ga sluša kada želi zaspati ili kada želi biti ljuta na svoju mamu. Nikad joj nije oprostila. Seća se izraza na očevom licu kada je kazao da joj je mama otišla. U poslednje doba toga se često seća.

Nanny ustaje i ide u svoju malu, ružičastu kuhinju, što ju je obnovila prije samo nekoliko dana. Kakav gubitak para. Uzima čašu vode, i pije dugim glasnim gutljajima. Sunce ju je dehidriralo. Pogleda na sat i uveri se da je tek jedan popodne. Šta da čini do kraja dana? Sati su tako strašno dugi.

Reši: čitaće. Trenutno je na šestoj glavi knjige „Vrli novi svet”, koju joj je preporučila prijateljica. Sviđa joj se. Potseća je na mladost. Još i ne počeo dobro s čitanjem kad je prenu zvonice. I u momentu dok ustaje, vrata se već otvaraju.

„Opet si ih zaboravila zaključati, Nanny”, kaže Liza.

Liza joj je komšinica i jedina prijateljica. Malim stasom i kudravom smeđom kosom potseća na Juliju Child. Još samo kad bi znala kuhati kao ona.

„Oh, ne. Ne opet. Zaklela bih se da sam okrenula ključ pre nego što san sinoć zaspala”, odbija vrteći glavom Nanny.

„Ništa strašno. Ovdje i nema ništa važno, zar ne? Kako vidim, imaš samo rpu starih stvari”, slatko se osmehne Liza. Možda joj i nije prava prijateljica.

Nanny mrzi ovu žensku, međutim umesto da podvikne na nju, samo klimne glavom i ne reče ništa. Nanny nikad nije rado pričala.

Nikad nije osećala potrebu da stalno s nekim deli to o čemu razmišlja.

„No, sad pak moram poći. Noćas spremam pile za svog muža”, i s tim rečima ode. Nanny uzdahnu, zaključa vrata, pre nego što se svali na kauč.

„Sati je 14 i 30! Neverovatno kako vremne leti kad se zabavljaš”, suho pomisli. Gotovo svi dani su joj jednaki.

Spava do 9, onda popije kafu i čita knjigu, u međuvremenu šunka i jaja. Bilo bi savršeno jutro, kad njena jutra zadnjih 12 godina ne bi bila sva takva. Svaki dan se budi s manje volje da proživi obdanicu. Naročito ovih nekoliko poslednjih sedmica.

Ko bi pomislio da je razlog depresija ili iscrpljenost.

Međutim, istina je da je Nanny stara i kao mnoštvo starih stvari u životu polako nestaje i postaje sećanje. Uskoro će od nje ostati samo još mali stan i dvije pune knjižne police njenih najdražih knjiga.

Kad je Fred umro deca su je ubeđivala da se reši njegovih stvari. „To će te samo podsećati na vašu istinsku ljubav i sprečavati te da nađeš novu”, bile su reči njene starije kćerke, koja je spisateljica.

Nanny nema ništa iz „prošlosti”. Iz detinjstva imladosti ništa. Tek sećanja. A i ona lagano iščezavaju.

Život joj je dosadan i prost, mada nije uvijek takav bio. Svojedobno je bila divlja. Preplesala bi cele noći i sledeći dan otišla na rad u kafanu. Bila je umorna, mada to nije bilo važno, jer bi uveče opet izlazila vani sa svojim prijateljicama.

O plesu sada samo još razmišlja.

Uveče Nanny u krevet ide jako rano. Danas umornu glavu spušta na jastuk tačno u 22.00 i sluša tiktakanje babinog sata, pre no što je zaogrne tama.

Nannyi najviše puta sanja da je mlada. Ponekad sreće Freda. Idu u školu i drže se za ruke, i sve izgleda tako realno da Nanny katkad zaplače, kad se probudi i shvati da nije. Međutim, noćas je drukčije.

Kad zasni prva stvar koju vidi je stara kuća njene porodice. Njena majka sprema pile, njen otac sedi za stolom i čita novine, kao što je uistinu rado i radio. Mada, ovo nije sećanje. Posmatra svoju sestru koja gleda televiziju. Ne, to sigurno nije sećanje. Njena sestra je imala samo godinu dana kad je majka otišla, u snovima ih pak ima 12.

Nanny želi ići k njima. Želi zagrliti svoju mamu, najednom poželi i vikati na nju što je otišla. Premda, pre nego što uradi bilo šta kroz prozor zapuše hladni vetar noseći sa sobom crne leptirove. I dok je Nanny nastojala doseći porodicu, oni prekriše liniju horizonta.

Najednom stoji na prostranom polju. Ne zna gde je. Polje je puno suncokreta. Ne želeći, ipak se seća da su suncokreti najmilije cveće njene majke. Je li to kazna? Okružena je stvarima koje je njena mama volela. Je li to opomena, da je njena majka više volela ruže nego svoju kćer.

Nanny se probudi. Pogleduje uokolo. Dobro, još je stvarno u svom stanu. Sunce sja bleštavije nego obično, ali je ne remeti. Kao i obično

OGLEDALO

ide u kuhinju, uzima posudu da bi skuvala kafu. Oseća se isprazno. Ruke su joj hladne, mada je to ne iznenađuje. Njene ruke su izjutra obično hladne. Pije kafu i čita o Johnu Divjaku, te ignoriše osećaj praznine u grudima.

Ne seća se šta se dogodilo juče, mada se seća snova. Grozno, grozno polje suncokreta. Izgledali su tako stvarno i Nanny je odahnula kad se probudila.

Začuje zvonce. Pre nego i ustane zna ko je s druge strane vrata.

Pre nego što ih polako otvori najpre čuje, a potom i vidi, očekivanu osobu.

„Oh Nanny, milion puta sam ti već rekla do sad da zaključaš...”

Liza gleda po sobi i pretvara se da ne vidi Nanny.

Nanny se nasmije.

„Nanny, gde si?” Nanny nekoliko puta poskoči i uvide da je bol u zglobovima i leđima, prisutna poslednjih nekoliko dana, nestala.

„Halo Nanny?” Zbog čega se Liza pravi tako luda.

„Lizo, ovde sam.” Nanny se osmehne i pomaše rukom pred njenim licem.

Liza prođe kraj nje i ulazi u spavaću sobu. Nanny je, s osećajem sve jače jeze, prati.

Baš u trenu kad zaključa šta se dešava, začuje Lizin krik.

„Čujete talase koji se nežno razbijaju o stene, dok ležite na plaži i izlažete se suncu. Niste sami, gužva je, iako se čini da postojite samo vi i vaše misli. Začujete veseli vrisak deteta koji skoči u more. Čujete smeh starijeg para. Mirni ste. Kad bi lako lebdeli to bi bilo to...”

Nany to sada blago oseti. Ledbi nad poljem suncokreta.

Anja Spasovski

Prva gimnazija Maribor
Mentor: prof. Irena Smole

Sa slovenačkog preveo **Žarko Janjić**

ЧОВЈЕК ИЗ ВОЗА

Ја сам Борка, обична жена средњих година и уназад већ више од једне деценије радим у књижари „Прометеј” у једној симпатичној, прометној улици. Обично ту залутају неки заљубљеници у књижевност или душе које су се игром случаја нашле ту. Имам неколико редовних муштерија- госпођа Сандра долази сваке седмице, чита љубавне и историјске романе. Често је ту и господин Бора са својом унуком, а редовно навраћа и један студент права. И наравно, ту је и моја омиљена муштерија „човјек из воза”. Да, имала сам ту срећу да га упознам. Он је мислио да ја не знам његову причу, вјероватно га је било срамота да прича о томе. А да је икакве правде и реда, нас би била срамота, јер смо ми ти који су дозволити да се таква неправдадеси. Да један такав човјек нема мјеста на овом свијету које би назвао дом, да нема мјеста на којем би стварао своја дјела. Не брините се, он нам није замјерао. Он је пристао да буде играчка, није желио да називамо улице по њему, није очекивао повеље и признања. И, дакле, тај „човјек из воза” је код мене у књижари остављао ствари. Ја бих му их чувала дан-два, а онда се он појављивао са осмијехом и цвијећем. Уз разговор и кафу, ја му кажем да су га неки људи тражили. „Немам ја више својих људи, Борка. Ти си се то нешто збунила”. Фани се можда није насмијешила, али ја јесам. Какав је само то човјек био. Обиљежио је нашу књижевност и музичку сцену. У нашој књижари је објављен велики број његових збирки и док редам књиге по полицама, понекад и запјевам његове стихове: „Ја одлазим, хвала Вам лепо, а ви се снађите, ако можете.” Ја нисам сигурна да смо ми Срби небески народ, али Душко Трифуновић је био небески човјек. А ми, били смо му лоши ђаци.

Тијана Старчевић

Медицинска школа Добој

Ментор: проф. Драгана Стјепановић

CRVENI ŠEĆER

O na se zvala Lili. Koliko se sećam, bila je iz Splita. Da, iz Splita, sa mora. Morala je biti baš sa mora, jer do tada nikada nije videla sneg. Jedva što je navršila četiri godine. No, o tome kasnije...

Rođena sam u jednom većem vojvođanskom gradu na Begeju. Otac mi je bio trgovac. Imala sam stariju sestru i brata. Svi smo išli u školu i družili se sa ostalom decom. Živeli smo u Cara Dušana ulici. Bila je to široka i dugačka ulica sa drvoredom. Uz prostrani trotoar, u prvom njenom delu, uporedo se prostirao još dva puta širi asfaltirani plato, sa puno drvenih pokrivenih tezgi uz ivičnjak.

U toj našoj Cara Dušana ulici bilo je mnogo dece. Od prvih toplijih dana s proleća, igrali smo se svaki dan posle večere na ulici: „Žmure“, „Vije“, a najrađe „Zmije“. Kolika je to „Zmija“ bila. Mikuca je obično bio na čelu, a kad on onako visok i krakat, zavitla, „rep“ je obavezno „leteo“.

Svi smo mi preko školskog raspusta ponešto radili: bili smo šegrti u radnjama naših roditelja, pomagali u baštama, čistili ulice i dvorišta. Ivan Laslo bio je najviše zauzet. On je neprekidno posluživao u prodavnici svoje majke (nigde nije bilo tako lepog žutog šećera kao kod Laslo-Nenike). Ujutro bi raznosio kifle i pecivo mušterijama, a dugo uveče raskršćivao radnju. Često je kasnio u našu „Zmiju“.

Erih Goldštajn pomagao je zajedno sa svojom mamom, svom tati, fotografu. Svake subote i nedelje, mi svi iz naše „Zmije“, bili smo obavezna publika u prostranom dvorištu Goldštajnovih na dočeku svatova za slikanje. Bilo je tu i „Kec, Kume“, kada se kum više tome nije nadao, pa su onda padale krupnije pare. Mikuca (a nije voleo što ga tako zovemo, jer se zvao Miloš) redovno je u određene sate vodio u šetnju svog slepog oca, ratnika sa Kajmakčalana. I tako, svako se još po nečim bavio.

Nedeljom popodne, pomagali smo zvonaru „Slovačke crkve“ u našoj Cara Dušana ulici, da zvoni. Kako smo samo leteli uz onu užad. Najsnažniji u tom poslu je bio Egon, a najviše se nametala Mauzika. No, ipak, sve su to bile sitnice prema čarima naših večernih igara.

Jednoga leta, došla je u goste svojim rođacima Goldšmit, iz našeg dvorišta, mala Lili-lepa, kovrdžava devojčica. Izlazila je svako veče sa nama u igru. Sve do „Zmije“ mogla se igrati sa nama. Ali, u „Zmiju“ Mikuca je nije uključivao. Bilo bi to opasno za nju. Teško se s tim mirila. Ipak, uživala je posmatrajući kovitlanje „Zmije“, tapšala nekako posebno ručicama podvriskujući svojim zvonkim glasom kad god se „rep“

zavinuo i poleteo. Nikada nisam zaboravila taj zvonki, razdragani glas male Lili. Prvi put je tada bila u našem gradu. Nažalost i poslednji.

Sledećeg proleća počele su pristizati vesti o prodoru Jevreja u Nemačkoj. Naše komšije Jevreji kretali su se kao senke, a moja drugarica Kande Pani kao da nije dizala glavu na času nemačkog jezika. Nisam shvatala zašto. Nedugo zatim, prestale su naše večernje igre. Sve je nekako opustelo i utihnulo...

6. april! Bombardovanje Beograda. Rat!

Na fotografskoj radnji gospodina Goldštajna pisalo je „Zatvoreno“. Laslo-Nenkina se navodno razbolela. Danima nismo znali ništa o njoj, a onda jedno jutro prepoznali smo ih u koloni pod stražom, sa nekim žutim trakama na rukama. Terali su ih negde. Pošli smo krišom za njima, polako, uz drvoređ. Stigli smo do pristaništa. U masi naših sugrađana Jevreja, prepoznali smo i Kende Pani sa roditeljima. Ukrkali su ih u šlepove. A jedan od vojnika u crnoj uniformi sa mašinkom u rukama, koji je vikao: „LOS, LOS!“, bio je naš drug Josip El, iz Cara Dušana ulice sa kojim smo igrali „Zmije“. Nismo mogli da se maknemo sa svojih mesta kada su šlepovi krenuli, iz dubine se začuo rabinov poziv na molitvu. Nesvesno i spontano, prekrstili su se mnogi na obali-svako na svoj način.

Nikada se niko od naših drugova Jevreja nije više vratio u „Zmiju“. Nikada više nije se zakovitlala „Zmija“, u našoj Cara Dušana ulici.

Nekoliko godina kasnije, čula sam jednu tužnu priču. Ne znam više od koga, ni tačno kada.

U sabirni jevrejski logor na Sajmištu doterali su, kažu, Jevreje iz mnogih krajeva naše zemlje. U jednoj baraci, pričaju, bila je jedna šestogodišnja devojčica, kovrdžave kose i zvonkog, prodornog glasa. Uvek u majčinom zagrljaju, bila je skoro bezbrižna. Njen vedri glas ulivao je neki mir i u ostale koji su više znali i slutiti o svemu. Voleli su je čak i oni tamo, u barakama, sa žutim trakama. Ponekad bi se njen smeh probijao kroz razreze trulih dasaka i razlegao se dvorištem starog Sajmišta. Kažu da je jedan od stražara često zastajao pred tim daskama da bolja oslušne taj glasić. Dobrodušno bi ponekad zavrteo glavom. Da li je i on imao svoju devojčicu negde? Stražaru nije bilo lako da uhvati trenutak da joj u raširene šačice ugura po koju kocku šećera. Ipak, uspevao je... A ona je tako volela šećer.

Sneg je pao iznenada. Kada su ih tog jutra izveli u šetnju krugom, navikle na mrak, mnoge zenice su se skupile pred bljeskom beline. Zaškripalo im je nešto pod nogama. Mala, kovrdžava devojčica, poluotvorenih zenica, zadivljena valjda prizorom, zvonko je uzviknula: „Mama, mama, vidi šećer. Pada beli šećer!“. U trenu se otrgla od majke i poletela u stranu da nagradi ručicama taj neobični beli slad. Da li od hladnoće snega ili od divljeg urlika nepoznatog stražara: „HALT, HALT du Kerl!“, zastala je, dok se njen zvonki glas gubio. Teški kun-

OGLEDALO

dak, nadvio se nad njenim malim, dršćućim telom i u samrtnoj tišini celog kruga prikovao je malu devojčicu za prvi sneg u njenom životu.

Potekla je topla, crvena krv male Lili, i u času obojila taj beli, pršavi sneg. Jedna žena je vrisnula: "Lili, Lili!" Bila je to njena majka Alisa. Poterani dalje u šetnju krugom, vukli su jednu ženu, izgovarajući tiho svoje molitve...

Bila je to ona. Naša mala, bezbrižna Lili iz Splita, koja je tako posebno nekako tapšala svojim ručicama posmatrjući našu „Zmiju“, podvriškujući svojim zvonkim glasom kad god se „rep“ zavinuo i poleteo. Zнала sam: Nikada više neću želeti sitan, beli, pršavi sneg, ni crvenu boju.

U znak sećanja na moju prabaku Danicu Dimitrijević, koja mi je puno puta pričala o Ulici cara Dušana i maloj Lili.

Marija Lukić

Gimnazija *Isidora Sekulić*, Novi Sad

Mentor: prof. Damir Malešev

НЕКРОЛОГ ЈЕДНОЈ ЧАРШИЈИ ЗУКО ЦУМХУР

(ПРЕДГОВОР ИВО АНДРИЋ)

Један требињски бег, ужи земљак писца ове књиге, признао је, пре сто година, једном Аустријанцу да никад у свом дугом веку није био ни до Дубровника од кога га дели свега двадесетак километара друма. Кад се Аустријанац томе зачудио, бег му је рекао:

-Нема веће планине од кућнога прага, господине!

Тако су тешко кретали на пут и мало путовали Цумхурови земљаци, некад. Додуше, то правило је имало увек своје изузетке и та планина није никад спречавала појединце да путују светом, и нарочито, да походе Исток, који је њима дошао у походе још половином XV века. И они су одлазили пут тога Истока често, различитим поводима, под разним видовима, вољно или невољно, као трговци, војници, парничари или прогнаници, скитнице или хаџије. Уосталом, та планина која се зове кућни праг бивала је све мања, не само у Херцеговини, него свуда у нас, док није потпуно спласнула. Да, ми смо имали доста путника, нарочито од краја XVIII века надаље, али мало путописаца, бар мало добрих и значајних. (Наш човек је уопште дуго зазирао од писменог израза и забележеног личног утиска и мишљења!). Због тога путописна књига привлачи увек нашу пажњу и данас, и изазива нарочито интересовање.

Од многих наших путника пред нама је један нарочите врсте, сликар и писац, писац и новинар, савремен југословенски човек, савремених схватања и погледа, будне пажње и оштра ока.

Кад се познати сликар и даровит, популарни карикатуриста „Политике” јавио као писац, многи је читалац био изненађен појавом овог уметника који уме „у двије бразде да оре”. Ја се, управо да кажем, нисам томе много зачудио. Он је родом из Коњица, места изнад којег се БХ – земља нагло прелама у своју другу, медитеранску и, како многи мисле, бољу половину; дакле Херцеговац, а за Херцеговце је реч велико искушење коме они тешко

могу да одоле. У сваком од њих живи потенцијалан писац или бар усмени приповедач. Томе искушењу подлегао је вероватно и З. Џумхур кад је осетио потребу да од мајсторског цртачког приказивања пређе на писмено казивање. А тиме је, хтео – не хтео, примио и све тешкоће које писана реч неминовно носи са собом, све ризике списатељског посла.

Прва помисао која се јавља пред овом прозом јесте: да ће ауторов стил морати имати нешто од његове цртачке вештине. И та помисао не вара. И овде линија, гола и тврда, полази са неочекиване тачке, иде право и круто, чини вам се да ће тако и у том правцу ићи до у недоглед, али се одједном негде ломи и неочекивано закреће куд никад помисао не би. Тако добри карикатуристи успевају да нас засмеју и, у исто време, натерају да се замислимо о оном о чему је њих живот нагонио да мисле и брину.

Ова проза је заиста епиграматична и блесковита као карикатура или скица из сликаревог путничког блока. Па ипак, наилазимо у њој и на друге особине које долазе управо од књижевности и књижевних праваца и манира прошлости и садашњости. То је мало не-обична мешавина разнородних утицаја оних који су пре њега путовали и писали, и сопствених оригиналних тражења и проналазака. У шаренилу које понекад прелази у барокну бујност, а понекад у експресионистичке сажетости везане мртвим узлом, писац ствара свој најбољи могући начин казивања који је ипак, пре и више свега – сликовит. (Он сам, негде узгред, чини занимљиво признање: „Само се слике дуго памте, а речи већ сутрадан промене свој ред”). Његова слика је често тако успела да застајемо задивљени, не само пред њеном лепотом него и пред њеном тачношћу. (Нпр. Слика старог калуђера у Јерусалиму: „Овако окренут леђима и подбочен, личио је на неко огромно црнослово које је испало из Библије”).

Ређе су слике које промаше или не допру до нас, иако има и таквих. Али нису ретка визуелна запажања дубље, доживљене тачности (Нпр. : „На Истоку се споменик не може увек видети цео. Све је напукло и за све се залепио „новији” свет дућана и дашчара. Види се обично кубе или само врх минарета.”)

Томе треба додати да се на страницама ове књиге с времена на време осети и узбудљива вибрација која струји у ступцима дневне штампе.

Задржао сам се мало дуже на стилу и поступцима овог писца, јер се ту налазе и његове особености и његове јаке и слабе стране. А сада, време је да се каже оно што је главно: сва је ова књига у служби човека, било да га приказује у сложеним приликама садашњице, било у прошлости, и зато – блиска људима. Она развија пред нашим погледом брз али широк филм утисака и запажања о људима, људским односима и наравима. Њен писац није просто човек који

ОГЛЕДАЛО

је видео оно што ми нисмо имали прилике да видимо и који то преживљава и описује као саможиво лично преимућство. Он је од правих путника – путописаца, и то од оних што путујући, посматрајући и бележећи, не заборављају ко су и шта су, одакле су и куда им се ваља вратити. То не значи да такви морају нужно да описују површно или тенденциозно што виде, не, они се уживљавају у пределе и градове, у савремене друштвене прилике илиминиле епохе крајева којима пролазе, али не да у њима романтичарски живе и уживају, него да би могли, кад се врате, да о њима и поводом њих добро и живо причају својима. То чини и писац ових путописних цртица. А то му допушта да пред нама изазове и осветли својом неједнаком али живом светлошћу многе видове богате и сложене људске стварности, све од сна и легенде па до привреде и међународних односа, нарочито оне који одговарају његовом темпераменту и таласној дужини његовог сензибилитета.

Ако читалац може нешто да зажали при читању ових путописа, то је њихова фелитонска краткоћа, али то опет значи да је аутор занимљив и да не исцрпљује ни издалека наше стрпљење и нашу жељу да га слушамо.

Осим тога, аутор је овој књизи дао нешто чиме се ниједан писац, који је само то, не може похвалити. То су цртежи ликова и предела о којима говори његов текст. Својом снагом и живошћу они истичу јаке стране ове прозе и допуњују њене празнине и, живећи упоредо с њом, могу само да допринесу њеном животу и трајању.

Због свега тога сви су изгледа да ће овакњига, са своја два начина изражавања, наићи на добар пријем читалаца и наћи своје место међу нашим путописима. Утолико пре и утолико више што се добар део њеног текста односи на крајеве који су по свом географском положају и међународно – политичком значају данас у средишту светске пажње. Узмите је и ви у руке и читајте је! Она то заслужује. Читајући је, путоваћете по ђудљивом реду вожње, али занимљивим путевима, и за вођу и не наметљивог тумача имаћете једног уметника жива духа и богата срца.

Београд, августа 1958. године.

ИВО АНДРИЋ

ПУТОВАЊЕ ПО БЕСМИСЛУ

Возимо се на ауто-стоп...
Путеви господњи су асфалтирани.

Из пешчаног мора расту гранитне стене арабљанских брегова. Врхови црвеног камењара нижу се монотонно и дуго као побожни псалми исписани невештом руком неких давно преминулих арханђела. У ужареним пећинама ових брегова гнезде се демони. Неко је рекао да врхови ових брда личе на кресте петлова. Небо је месецима плаво као челик арабљанских мачева. Штета што Ракић није видео залазак сунца на Џебели Силбалу.

Две бедуинске жене седе у шоферској кабини. Једна од њих је млада... Њихове одежде су црне као грех.

На северу је велика пустиња Ел Бахар Бил Маји. На југу је океан црвеног песка и ковница љутих ветрова. На северу су караванска беспућа и сатански вилајети за приповедаче бајки. На југу је страшна земља Хадраут.

Оазе су лежале као чиоде забодене у жуто платно песка. Мали, смеђи шатори, млеко и месо од камила, бедуини, буљуци голишаве деце и визија бесконачности која почиње на прагу шатора... Једна оаза у Арабији личи једино на једну другу оазу у Арабији и то нарочито у подне. У подне настају оргије светлости и све се претвара у усијане беле и жуте линије.

Некада су овуда водили стари трговачки путеви Истока...

Мудри цар Соломон слао је своје богате караване у баснословну земљу Ориф. Далеко на југу владала је лепа Белкис Македа, љупка краљица од Сабе. Царство Памира ујединило је Арапе у борби против Рима. Војске номада водила је чудесна лепотица Зејнаб...

Границе између цивилизације и варварства леже дубоко закопане у песку пустиње...

Џезират ел Араб – значи острво Арабљана.

Камион обилази литице Џебели Рахмета. У камењару овог светог брда срили су се праотац Адам и прамајка Ева.

Протерани из раја због неморала и учесталих крађа са приватног поседа господњег, наши несрећни прародитељи лутаху светом јалово и дуго. Одвојени и напуштени, без благослова господњег и

без социјалног осигурања, потуцаху се обалама непознатих мора и океана. После двеста година одвојеног живота, још релативно млади, среташе се на падинама Џебели Рахмета и почеше да живе невенчано. Прамајка Ева изродила је много деце. Међу њеном многобројном децом било је и криминалаца. Живот је тада у Арабији био прилично тежак, пошто још не беше пронађен петролеј.

Италијани би на овом светом брегу подигли цркву, Американци базу, Французи хотел, а Либанци коцкарницу. Бугари би овде саградили велики научни институт за борбу против заграничног сујеверја. Турци би по обичају подигли караулу, а Београђани би отворили кафану „Код првог греха”. Арабљани нису подигли ништа.

Неки дан сам се поклоних сенима наше прамајке Еве. Њен гроб је у Џеди и дугачак је осамдесет аршина.

Тако је записано у књигама староставним.

Њен гроб је једини споменик културе у древном приморском граду Џеди. На сва три њена турбета положио сам смерно стручак пустињске маховине.

Нико ништа није умео да ми каже о гробу Адамову. Његовог гроба нема. Када би постојао, дипломати би ту полагали венце и о празницима би војна музика свирала монархистичке маршове прожете религиозним осећањима. Сви теолози света долазили би овамо да се поклоне. Муслиманска браћа и Хришћанска заједница младих људи неизменично би чувала почасну стражу. Ту би се одржавали фестивали богословских хорова и попови би се пелцовали против дарвинизма. Можда би неком археологу пошло за руком да и овде нешто укараде.

Адамовог гроба нема...

Лево, на једном брежуљку, био је маузолеј. На том славном и побожном месту Каин је убио Авеља. То је десето, можда дванаесто, место на коме се одиграла ова незаборавна библијска мелодрама. Захвално потомство подигло је на сваком месту по један достојан споменик несрећној браћи.

Камион се заставио... Млађа Бедуинка тражи тоалет.

Сунце и пустош су судбина бедуина.

Сунце напада људе.

Путеви господњи су пуни бензинских пумпи и сервисних станица.

Арамко, Мобилиол, Шел...

Старе турске ханове по друмовима замениле су аутомобилске станице на аутострадама. Романтичних друмских разбојника, који су некада нападали усамљене путнике и караване, више нема. Замениле су их велике међународне компаније које нападају читаве народе. Хајдучија се полако са царских џада преселила у међународну политику.

ОГЛЕДАЛО

Камион узима бензин...

У оази се продају пепси-кола и кока-кола, кили-кола и вери-кола. Кити-коле је нестало.

Небеса даве земљу и просипају жар по мутном видикју. Камен се распада и пршти и све се претвара у пепео.

На почетку и на крају сваке приче о Арабији стоји пустош и ништавило.

Путујем по свету носећи заблуде и наивне слике из детињства.

Још као дете гледао сам у огледалу једне сарајевске бербернице слику оазе. Очи су ми дуго биле пуне боје са литографисане шарене лаже. У средини је био бунар. На слици су биле три или четири палме. Шеик је седео на меким душецима. Шеик је био леп као Рамон Новаро. Около је цветало мирисно цвеће. Поред бунара поигравао је бели арапски коњ. Његове узде биле су златне. Једна неодевена жена ударала је у даире. Остале неодевене жене јеле су урме. Једна неодевена жена била је плава и седела је непристојно. На слици је била ноћ. Месец је био жут као кифла.

После много година нестало је једне шарене илузије са литографије у огледалу сарајевске бербернице.

Оаза је гробље бензинске буради.

Сиво, прашњаво лишће неке пустињске травуљине покрива камени отвор бунара. Шеика није било. Није било ни неодевених жена. Човек нигде тако интезивно не мисли на неодевену жену као у пустињи. Није било ни белог арапског коња са златним уздама. Биле су само три или четири палме. Очерупане и ружне, штрчале су у своду као огромне нагореле метле којима се чисти пакао. Један арабљански војник вршио је нужду иза олупине неког напуштеног аутомобила.

Месеца није било.

Пред бензинском пумпом поред оазе седела су три бедуина. Пили су зелени марокански чај. Један је био разговоран, звао се Абдалах, и радио је неко време у Дахрану код Американаца. Сада се поново вратио номадском животу. Код Американаца је научио енглески и мрзео је господина Далса.

Рекао ми је да у његовој земљи не постоји политика. Место устава постоји Коран, место парламента шеријат, место политике монархија. Пре четири године уведен је буџет. Дотле је земљом управљао стари краљ са својом децом.

Абдалах је у својој политичкој башти неговао два култа. Култ љубави према Гамалу Абделу Насеру и култ мржње према Давиду Бен Гуриону.

Веровало је да је Алах послао Насера и да је Далс измислио Јевреје. Његова љубав је прелазила у обожавање, а његова мржња у хистерију. Између љубави и мржње није било мостова.

ОГЛЕДАЛО

Кад и Арапи не би били семити, њихова мржња према Израелу била би антисемитизам.

Војник је обавио нужду и појавио се иза олупине напуштеног аутомобила.

Абдалах је престао да говори о политици.

Сумрак ме затекао стотину километара јужније. Сунце се разбило као жуманце на бескрајној плотни усијаног песка. Испратио сам га псовкама недостојним човека.

Путеви господњи остали су пусти и ружни као земљопис.

Ноћ се спустила нагло и са свих страна. Било је око мене све љубичасто. На небу су се појавиле звезде, крупне и топле као пилићи.

ЗУКО ЦУМХУР

(Из књиге *Некролог једној чаршији*,
Народна књига, Београд 1982)

ΟΓΛΕΔΑΛΟ
